

Vítězslav Nezval parodovaný

Dílo Vítězslava Nezvala se poměrně záhy po básnickově vstupu do literatury stalo předmětem literární satiry, především parodie a pastiše. Splňovalo totiž zásadní podmínku: být obecně známé. Originalita básnického stylu a básnických obrazů a tvůrčí potence učinily z Nezvala jednu z nejvýraznějších osobností české literatury a kultury 20. století a z jeho díla (i z osobnosti samotné) vítaný a vyhledávaný předmět k parodování.

Autory těchto parodií, pastišů a literárních karikatur nebyli jen básníkovi přátelé, známí či spolupracovníci, ale i jeho obdivovatelé nebo kritici; většina takovýchto děl vznikala za Nezvalova života a byla oficiálně publikována, bylo by mylné se domnívat, že jejich existence zůstala básníkovi utajena.

Parodiím, satirě, různému zesměšňování a karikování nebyla vystavena jen Nezvalova básnická, prozaická a dramatická tvorba, ale také (a leckdy o to s větší chutí) samotná básníková osobnost, jeho fyziognomie a charakterové vlastnosti. Zatímco v meziválečném období vznikaly parodie zaměřující se především na zesměšnění Nezvalova básnického stylu (výjimkou je Neffův román *Poslední drožkář* z roku 1935), krátce po válce – lépe řečeno po Nezvalově jmenování státním úředníkem na ministerstvu informací – se objevila parodická díla zesměšňující básníkovu osobu: Sedloňova báseň *Poesie* (1946), Matysovo a Pachovského *Socialistická láska* (1949) a ve své době nepublikovaná hra *Poslední umře hladu* (1952) mladých surrealistů Hynka a Effenbergra. Přestože Sedloňova *Poesie* vydaná tiskem ve dvou tisících výtiscích a recitovaná dokonce na jevišti zůstala u vedení KSČ ještě bez většího povšimnutí (Sedloň se o tři roky později mohl stát zaměstnancem Československého státního filmu), Matys s Pachovským byli za svůj pamflet, kolující pouze tajně v opisech, ze strany vyloučení a týdeník *Kulturní politika* za rozšiřování básně zrušen. Autoři pozdějších parodií ustoupili od útoků na Nezvalovu osobu (z obavy z případného postihu?) a vrátili se k imitování básníkovy poetiky (Pick, znovu Sedloň).

Předkládaná antologie obsahuje přes čtyři desítky textů (veršovaných, prozaických a dramatických) parodujících Nezvalovu tvorbu. Texty jsme seřadili chronologicky podle data narození autorů a upravili podle současné pravopisné normy. Tam, kde jsme to považovali za zajímavé, upozorňujeme na vztah mezi básníkem a jednotlivými autory.

Alsen Hanson

Obsah

K+M+B (redakce Lidových novin)	4
<i>Z nejmladší jarní poesie</i>	4
Arne Novák (1880–1939)	6
<i>Dva poetističtí papoušci na motocyklech</i>	6
Josef Mach (1883–1951)	11
<i>Jaro v české poesii</i>	11
Václav Špilar (1902–1968)	13
<i>Parodie tramské písně</i>	13
Karel Čapek (1890–1938)	14
<i>Básník</i>	15
A. Neumann	18
<i>Na Vegetárce</i>	18
Václav David (1896–1948)	20
<i>Roztrhaná chalupa a dvacet autorů</i>	20
<i>Balada Klaudia Bombarnako</i>	21
Josef Wiener (1901–1983)	22
<i>Literatura do služeb obchodu</i>	22
<i>Kavárna Union</i>	24
<i>Z dopisu Janu Werichovi (11. února 1972)</i>	24
Miroslav Haller (1901–1968)	25
<i>Vít Nezval</i>	25
<i>Nezvalova poezie vůní</i>	25
Anonym (redakce Humoristických listů)	26
<i>Vítězslav Nezval: Zrození hvězd</i>	26
Jiří Mašek (1905–1959)	27
<i>Vánoční povídka</i>	27
<i>Manifest českých spisovatelů</i>	28
<i>Štědrovečerní sny</i>	29
Jiří Voskovec (1905–1981), Jan Werich (1905–1980)	30
<i>Z veselohry Premiéra Skafandr</i>	30
<i>Vítězslav Nezval: Zavražděný jasnovidec</i>	31
Miloš Hloušek	32
<i>Blázinec pro rozum</i>	32
Anthropos	33
<i>Vítězslav Nezval</i>	33
Václav Lacina (1906–1993)	34
<i>Báseň nesmyslná</i>	34
<i>Báseň nejpokornější</i>	35
<i>Vítězslav Nezval 1930</i>	36
<i>Vítězslav Nezval 1932</i>	37
Vladimír Neff (1909–1983)	38

<i>Poslední drožkář</i>	38
Kamil Bednář (1912–1972)	49
<i>Parodiana</i>	49
Kamil Lhoták (1912–1990)	51
<i>Psychoanalýza a její použití v české poezii</i>	51
Karel Bradáč (1918–1973)	55
<i>Manon 1965</i>	55
Michal Sedloň (1919–1982)	56
<i>Zvláštní vydání</i>	56
<i>Probuzení</i>	58
Josef Hiršal (1920–2003)	59
<i>Vítězslav Nezval</i>	59
<i>Vítězslav Nezval: Párek jako Morava</i>	60
Jiří Robert Pick (1925–1983)	61
<i>Továrna na knoflíčky</i>	61
Karel Hynek (1925–1953), Vratislav Effenberger (1923–1986)	63
<i>Poslední umře hladu</i>	63
Anonym	66
<i>Vítězslav Nezval: Šla do zelí Nanyinka</i>	66
Zdeněk Pachovský, Viktor Matys	67
<i>Socialistická láska</i>	67
Milan Schulz (1930–2014)	69
<i>Vítězslav Nezval</i>	69
<i>Cestou mistrů</i>	70
Antonín Brousek (1941–2013)	71
<i>Zpěv míru nové doby</i>	71
František Průša	76
<i>Podivuhodný kouzelník na motocyklu</i>	76
Jan Smolka	77
<i>Zpěv párku</i>	77
Lukáš Pavlásek (*1978)	78
<i>Pozdrav panu prezidentovi</i>	78

K+M+B (redakce Lidových novin)

Jednu z prvních parodií Nezvalových veršů uveřejnily *Lidové noviny* 21. května 1923 ve sloupci anekdot, humorných historek a výroků *Pražský film*. Parodie na Nezvalovu báseň *Jarní*, otištěnou v *Rudém právu* 13. května 1923 a později zařazenou do sbírky *Pantomima* (1924), je podepsána „tříkrálovou“ šifrou K+M+B, za níž se zpočátku skrývali redaktoři Karel Zdeněk Klíma, Vojtěch Mixa a Eduard Bass, později ji jako autorskou značku pro podepisování příspěvků v *Pražském filmu* používala celá redakce Lidových novin včetně jejích externích spolupracovníků.

Na stránkách *Lidových novin* se za první republiky objevilo ještě několik parodií na Nezvala, kupříkladu Novákova kritika-parodie *Dva poetističtí papoušci na motocyklech* (1925), Neumannova báseň *Na Vegetárce* (1933) či Machovo *Jaro v české poesii* (1934) – všechny jsou součástí této antologie. Nezvalovi, kterému velmi záleželo na tom, jak o něm právě *Lidové noviny* píší (*Lidové noviny* byly jediný denní tisk, který Nezvalův tatínek pravidelně četl), toto zesměšňování vlastní tvorby patrně nijak nevadilo: s deníkem i s členy redakce (např. s bratry Čapkovými) udržoval dobré vztahy a ve 30. letech se dokonce stal kmenovým autorem nakladatelství *Fr. Borový*, které patřilo do stejného koncernu podniků Jaroslava Stránského jako *Lidové noviny*.

Z nejmladší jarní poesie

Rudé právo uveřejnilo onehdy tuto *Jarní* od Vít. Nezvala. Je pěkná:

*Dnes si vzal básník křídla
o půl druhé odpoledne
a slunce mělo vývěsní štít
na obchodě se zeleninou.*

*Zrcadlo v kabelce svítí,
20 korun, pudr a kytička,
holič se jal snít a snít,
že pozítří dostane chlapečka.*

*V mezaninu prodávají se semena ve velkém,
venkovské paní se ubírají
a pánové odložili pelerínu –
a nejhezčí je ta malá s andílkem.*

*Je jaro, je jaro,
dělník si dnes nová křídla vzal,
v tramvaji velký pozor dá,
aby si jich nepomačkal.*

*V naší Provinci plyne Jihlavka,
školáci před zahradou růže ze země vykopali
a naše země je docela jiná,
nežli kavárna Belvédere.*

A přece je to hadra proti této, kterou jsme povzbuzeni poslali Rudému právu a na jejíž otištění nyní čekáme:

*Když jsem šel z Prahy domů,
řezej si řezanku sám,
strč nohy do pytle, napij se podmáslí,*

*koza má čtyři nohy,
kdo nám ty sojky vybral?*

*Na Staroměstském rynku
pigloval krejčí kamna.
A já mám Martina
s chlupatým knoflíkem,
co tomu řekne švagr?*

Ach ouvej! Vergiss mein nicht!¹

K+M+B. Pražský film. *Lidové noviny*. 1923, roč. 31, č. 251 (21. května), s. 3.

1 Nezapomeň na mě (něm.).

Arne Novák (1880–1939)

Literární historik a kritik, profesor české literatury, autor *Přehledných dějin literatury české* (1936–1939). V letech 1921–1939 přispíval svými zprávami a literárními kritikami do *Lidových novin*, z nichž některé podepisoval pseudonymem Skapino. Právě pod tímto pseudonymem otiskl v *Lidových novinách* v červnu 1925 pod názvem *Dva poetističtí papoušci na motocyklech* kritiku-parodii na Nezvalovu sbírku *Pantomima* (1924) a Seifertovu *Na vlnách T. S. F.* (1925).

Nezval při studiích na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (1920–1924) navštěvoval v letním semestru 1920 Novákovy přednášky *Přehled lyriky Jaroslava Vrchlického*. Ve svých pamětech o tom napsal: *[Poslouchal jsem] jeden semestr v klementinské posluchárně Arne Nováka. Jeho temperament byl nezkrotný, měl špatnou výslovnost a stále se na něco či na někoho zlobil. Byl malinký, směšný, ale jeho vášnivost byla tak přesvědčivá, že mu bylo těžko odporovat. Milovníkem začínajících autorů byl Miloslav Hýsek. Jakmile se dověděl, že některý jeho posluchač píše verše, upřel na něho zprvu svou zvědavost, později pozornost. Také mne si povšiml, a třebaže jsem byl na jeho přednáškách řídkým hostem, zajímal se o mne, o to, co píši, a neodepřel jistý obdiv ani těm mým básním, jako byla Poetika z příští Pantomimy, s níž a s jejímž napolo revolučním a napolo gaminským způsobem nemohl souhlasit. Přes tento nesouhlas přiznal jí básnické hodnoty na rozdíl od Arne Nováka, který se dal touto básničkou vyprovokovat až k zuřivosti.*²

Že měl Novák k Nezvalově tvorbě značné výhrady, o tom svědčí jak posměšná kritika *Dva poetističtí papoušci na motocyklech*, tak především zmínky v *Přehledných dějinách literatury české*, ve kterých o Nezvalovi poznamenal: *[...] stejně jako Jar. Vrchlický pokusil se ve všech útvarech literárních a ve všech často ztroskotat; vyjímajíc lyriku [...]. Produkuje překotně, spoléhaje se jenom na vnuknutí a neznaje autokritiky; nedbá nikdy ani výběru ani kompozice; spokojuje se s nápady, hříčkami, chlapeckými schválnostmi; opakuje je bez ustání a klade bez rozpaků vedle sebe zákmity lyrické geniálnosti a nejběžnější doklady nevkusu a hrubosti. Byl sám sobě často vykladačem a obhájcem a nejednou také oslavovatelem, nebyl si však nikdy svědomím, jež by mu připomínalo, jaký umělec v něm knihu za knihou hyne vlastní vinou za vlastního potlesku.*³

Dva poetističtí papoušci na motocyklech

(Vítězslav Nezval: *Pantomima*. Poezie. Nákl. Ústř. studentského knihkupectví v Praze 1924. Str. 140 – Jaroslav Seifert: *Na vlnách T. S. F.* Poezie. Nákl. V. Petra v Bubenči 1925. Str. 68.)

I. Předzpěv.

V baru nad stolky s koktejly a jinými drinky počaly kouřiti proklaté fabriky, a naslouchajíce divokým úderům a půlnočním necudnostem jazz-bandu, zhrozili se mladí básníci ječících sirén, v kterých pukala srdce a drtily se svaly vysávaného proletářstva. Pěsti zástupů naběhlé pomstychtivostí a vůlí k odvetě se zakymácely nad trojbokými manžetami perleťové běli, a proto zelení pánové podávali děvčátkům z drnčících kancelářů a z obchodních

balíren do RUDĚ namalovaných rtů zsinale papiry s markou

REVOLUCE!

Kolektivní, nesmlouvavé, proletářské, sociální, přísně tendenční umění se zrodilo. Soudružky (s apačským, hedvábným šátečkem pod oblou bradou se stopami Houbigantu), podejte ruce! Slibujeme vám celý osud dělnic ze sociální balady: porody, potraty, bílé tampony, RUDĚ lampiony, hladové děti, protesty proti otlým měšťáčkám s jejich počestnou láskou! Vrchní v Unionce a Tůmovce, který půjčujete k poslednímu a dáváte na dluh od dvacátého, doporučujeme vás ochraně svatého Mikuláše Lenina, jemuž se podobáte z moci proletariátu a z inspirace sociálního básnictví:

2 NEZVAL, Vítězslav. *Z mého života*. 1. vyd. Praha: Čs. spisovatel, 1959, s. 68.

3 NOVÁK, Jan Václav a Arne NOVÁK. *Přehledné dějiny literatury české: od nejstarších dob až po naše dny*. 4. přeprac. a rozš. vyd. Olomouc: Promberger, 1936–1939, s. 1388, 1389.

VŠECHEN MAJETEK JE KRÁDEŽ!
DLUHY SE SOCIALIZUJÍ!!
POHLEDÁVKY JSOU MAJETKEM
PROLETARIÁTU!!!

A nyní nositelé starého světa, vzdejte čest!
Třídní profesoři, directrices z obchodů, garde-
dámy, paséističtí kritikové, strýčkové, jež pum-
pujeme, Arne Nováku, komisaři při prvním
historickém rigorosu, salutujte!

Matko naše,
Ruská socialistická federativní sovětská
republika,
učitelko, záštito, naděje naše,
pilíři budoucnosti,
jediná hvězdo na stmělém nebi,
buď zdráva!

Dříve než se dáme na pochod, postavíme ke zdi
všecky paséisty a všecky individualisty, kteří
věří,

*že umění může býti bez tendence;
že básník může tvořiti ze svého snu a pro
svou hru;
že rozkoš a opojení životem jsou hlavní
inspirací lyriky;
že vedle tragiky zástupů jest také idyla,
rozmar, veselí, zdraví, mladost
jednotlivcova;
že možno milovat Andu (Lolu, Markétku)
beze zřetele k ženám proletářkám
vůbec, život bez ohledu na R. S. F. S.
R., víno bez uzardění a beze vzpomínky
na krev Rosy Luxemburgové a klacek
Maxe Holze!*

Vy všichni kritikové, hlupci, estéti, měšťáci
(s výjimkou Fr. Götze, jenž jde před dobou,
a F. X. Šaldy, jenž pospíchá před Fr. Götzem),
slyšte před svým koncem: Jste klauny,
harlekýny, komedianty, šarlatány, vypalovači
raket a ohňostrojí. Slovem skvrnami VELKÉ
PROLETÁŘSKÉ DOBY, jež vás smete
a v jejímž jméně vás odpravujeme.

Komunističtí vojáci, sociální básníci,
proletářské ženy,

PALTE!!!

Tak! Ve jménu lepší společnosti a slovy S. K.
Neumanna: Hej rup!
Hej rup!!
Hej rup!!!

II. Epizoda historická.

(Ani Rimbaud, ani Apollinaire, ani Cocteau, nýbrž
K. Havlíček mutatis mutandis:

Jenom dvě neštěstí – ty cítíme nejhloub:
že nám Wolker umřel a že Teige přistouj.)

Vzbouřila se to mladost čtyřadvaceti let
v kavárnách, v barech, v posluchárnách Karo-
lina, večer na procházkách s děvčátky v pleťo-
vých punčoškách pod krátkými sukýnkami, že
se celý vývoj obrátil o 180 stupňů?

Náci a Muci
veselí kluci
poslali k čertu
REVOLUCI.

Proč si Jaroslav Seifert odepjal rudou
vázanku a proč se Vítězslav Nezval dal pro svou
knihu fotografovati v zefírové košili a hedváb-
ných šlích? Proč už neklábosí s Andou (Lolou,
Markétkou) o Rose Luxemburgové, nýbrž jen
o Rosině, Lodolle, bratrech Fratellinich a o sva-
tební cestě? Proč nepožirají již játra měšťáků,
ledví paséistů, nesmlouvavou, mezinárodní
MÁJOVOU brymzu, nýbrž zmrzlé ananasy,
banány ze skleníku Marinettiho, soukromo-
právní ementál a do růžova a zelena obložené
chlebičky?

S Neumannem dnes u Lipperta
baštiti zříte Seiferta
Dřevův krám již bezmála
v útrokách zmiz Nezvala.

Proč tak veselo? Proč zpívají rakety? Proč
vyrukovala mladá literatura (i s Fr. Götzem, jenž
jde před dobou, a F. X. Šaldou, jenž pospíchá
před Fr. Götzem) na Emauzskou pouť, na
Fidlovačku, na Slamník? Proč tam vzletní
infanti a kmetní infantilisté jezdí na dřevěných
koníčcích, proč střílí do terče a dávají si
papoušky vytahovati štěstí? Proč devětsilačky
tají, když jim pieroti hrají na loutnu a šaškové
s nimi tančí boston?

At' si hoši hrají, at' se radují,
i děvčátka mají, čím si zahrají.

Sluchátka k uším! Zpráva T.S.F.! Překvapení!

KAREL TEIGE SE VRÁTIL Z PAŘ
ÍŽE S NOVÝMI VZORKY

Poslyšte vy, zabeďnění paséisté, kteří nás
nechápete:

Chceme býti především klauny, harlekýny,
komedianty, šarlatány, vypalovači raket a ohňo-
strojů, neboť věříme docela pevně,

*že umění musí býti bez tendence (bez
obsahu a bez logiky);*

*že básník tvoří jenom ze svého
(rozpuštělého) snu a pro svou
(nesmyslnou) hru;*

*že rozkoš (také rozkoš z pošetilosti)
a opojení (koktejlem, Lolou,
bostonem, jarmareční komedií) jsou
hlavní inspirací lyriky;*

*že není tragiky zástupů, nýbrž jen idyla
dvacetileté hlouposti, rozmar cirkusové
nálady, veselí šklebících se
pantomimiků, zdraví jarní procházky,
mladost poetistů;*

*že nutno milovat Andu (Lolu, Markétku)
a líbat ji se zavřenýma očima; kašlat
na socialismus; pít na zdraví ČISTÉ
POEZIE A RYZÍ KRÁSY.*

Trnete, blbečkové? To nám za to, že jsme
byli hodnými dětičkami, přivezl dobrý strýček
z Paříže. Heč, a vám nic, logičtí stařečkové.
ECCO! (Noi parliamo alle volte italiano.)

III. Múza na kolečkách čili
Vítězslav Nezval.

Bum, bum, bum, otevřel jsem panoptikum,
jaké zde na vesnici nezřeli jste, chasníci,
vstupujte sem, básníci, ukazují opici, dva
papoušky jezdicí, francouzskou tanečnici.
Všecko má zde křídla: čáp letí, Teige letí, klaun
letí, Götz letí, esteticky se tváříci slon letí, Lola
letí, bratři Fratellini letí, logika letí!

Ale nad vše vyniká poetistická, i n t e -
g r á r n í t e c h n i k a ;

nejsou to hokusy-pokusy, nýbrž vodotrysky
a intermitující rébusy.

Žasnoucí muži a tančící ženy, vymýtili
jsme střední logické členy, neboť slovo jest
slovo a nemá myšlenkovou funkci, k čertu jsme
poslali také interpunkci.

Logika a interpunkce jsou staré panny,
které nám kazí hru, tanec, legraci: ven s nimi,
mažte je! A zatímco se s nimi p. t. obecnost
jako v americkém FILMU pere, oddáváme se
my mladému, zdravému, lyrickému štěstí
s Andou (Lolou, Markétkou) a skládáme na
jejich začáteční písmena (PÍSMENA!) rýmo-
vané aforismy hlubšího smyslu:

Anda počíná abecedu Idyla jest počátkem
s ní počíná den na života a poezie a vylu-
venkově kde pásla čuje funkci myšlení.
ovečky v zeleném há-
ječku

Lola češe vlasy nej- Exotismus může inspi-
větší tygřici rovati básníky k před-
a sice na Sahaře stavám, o nichž nemají
běda vám básníci ani představu.

profesor zoologie
má právě velký
vzteky
špatně se u něho učil
Vít Nezval a již
Hanuš Jelínek

Markétka ve všech
řečech začíná
písmenou M

Miss Mademoiselle Vztah muže a milenky
Marie za muže jest radostný a prostý
mne vem i v melodii, protože
budeme spolu žítí všecko začíná od M.
jak staří šosáci
rodiče však naši
jsou nám pro
legraci.

Pročpak, starý pane v šedivém cylindru,
odcházíte tak neuspokojen z našeho panoptika?
Opravdu se vám nezdá v něm nic – až na
půvabnou nedbalost a ledabylé rýmování –
novým a původním? Proč říkáte stále H á l e k ?
Ano, snad máte pravdu: Vítězslav jako Vítěz-
slav, u obou mnoho domácké idyly, jinošské
hravosti, špatných rýmů, pošetilých slok, u obou
málo umělecké práce při zcela slušném nadání,
u obou ani trochu ideí ani trochu plesnivého
nevlídna pracoven. Hů, myslitelé!

Vyběhla Lola bělička
jak ze stáda ta kozička
vyběhla z baru na okraj
že prý už táhne jara báj

Hned básník svůj zelený šat
jme cirkusově oblékat
Každá poetistická sněť
chce novou řečí rozprávět
Má básník písni plný koš
neb jak řekl primátor Groš
půl století se přehnal
a v celku nic se nestalo

IV. Exotický výstředník neboli Jaroslav Seifert

Opustiv dobře zavedený dům sociálně
lahůdkářský a zlikvidovav výborně jdoucí
výprodej RUDÝCH ostřížků, rozhodl jsem se
otevřít pro rozkoš poetistického publika tento
velký

CIRKUS

Správu manéží vede v Paříži školený odborník
K. TEIGE,

který také »u Fr. Obziny honí sazeče
po celé sazárně od kasy ke
KASE«,

(Vitrinka II, 6).

hanáckému Medardu
přednáší o standardu
chtě zavést do slova
vemblóde do Veškova

ale jinak jako vždycky
párek jsme my exotický
chceme krmit českou zem
nyní vlašským salátem

objeli jsme zeměkouli
frapírujem české mouly
celý svět jsme objeli
zelení a veselí

I vypisuji cenu 50.000 lir, kdo mně dokáže, že
jsem příslušenství svého CIRKU nenakoupil na
své svatební cestě – Kythéra se propadla v pění
mytologie – po světě, v Yellowstonském
parku, v marseillském přístavě, na Côte d'Azur, v zahradě
Boboli a hlavně ve
Wagons - Lits;

*tam jsme spali v pyžama
jižní nebe nad náma
slunce mělo klobouk Panama*

*a přece vyrábělo více tepelných HP
než všechna americká dynamy.*

Kdo se odvažuje tvrdit, že můj cirkus je
z papíru, jako černochoch nad hamakem u Sv.
Čecha byl vystřižen z Freiligratha, jako
Vrchlický udělal svou poušť Gobi z posýpatka
a jako Komurasaki sestoupila k Zeyerovi ze
zástěny cudného mládence? Poetismus není
poezie ani umělost. Pracuji bez námahy
a učivosti. Píši, co mne napadne, levoboček
Apollinairův, jenž byl knihomol.

EXOTISMUS = ŽIVOT
ŽIVOT = DĚTSTVÍ

Jenom infantilní představy jsou schopny
života. Pozor! Malajko, vaše žluté prsy jsou
ze dřeva jako citrony u kupce u nás doma nad
pultem. Turek kouří dýmku z trafiky s c. a k.
tabákem s tím velkým štítem vývěsním.

KAMERUN.
KAMBALA
KAMZÍK
KAMARÝT.

Negr z Kamerunu se dvořil mé tetě v Praze.

Černochoch na Malé straně
v Mostecké ulici
ten zůstal dřív u nás
než dostal kondici

On miloval vlast svoji
tu horkou Afriku
a nyní musí tlouci
v hmoždíři papriku.

Odhazuji všechno hledání exkvizních dojmů.
Zaznamenávám všechny bez ladu a skladu
a rozhodně nejsem impresionistou. Petr
Altenberg miloval jako já pokožku čeřenou
galantní sentimentalitou a sladkými dívkami.
Ale byl to vídeňský estét. Lopotil se, stylizoval,
destiloval. Pohrdám námahou, svědomitostí,
flaubertovstvím. A přece mně, MNĚ,
MMMNNNĚ zatleská flaubertovec zezaralý
v nepravostech stylismu.

Jsem mlád.
Jsem odvážný.
Jsem bezohledný.
Jsem!
Jsem!!
Jsem!!!
a
BUDU.

Rozumíte jako já konjunkturu, kdy je dovoleno mládeži vše kromě uměleckého pobožnůstkářství? Kdy starci, slabí v kolenou, se ucházejí, aby směli tančit v jejím cirku s malou tanečnicí Chloe?

Velká okaze! VELKÁ OKAZE!!

JEDINEČNÁ
OKAZE!!!

Vstupte do mého cirku!
Vstupte do cirku!
Vstupte!

S k a p i n o .

SKAPINO (=Arne Novák). Dva poetističtí papoušci na motocyklech. *Lidové noviny*. 1925, roč. 33, č. 283 (7. června), s. 21.

Josef Mach (1883–1951)

Básník, překladatel, novinář, diplomat. Na přání Josefa Macha požádalo nakladatelství Družstevní práce v listopadu 1932 Vítězslava Nezvala o napsání předmluvy k chystanému vydání z Machovy básnické tvorby (*Básně*, 1933). Nezval po poradě s Jiřím Mahenem tuto nabídku odmítl s doporučením, že by bylo lepší, aby dělal předmluvu k Machovi⁴ literární historik Albert Pražák.

V prvním dubnovém čísle roku 1934 otiskly *Lidové noviny* jako aprílové povyražení pro své čtenáře Machovu báseň *Jaro v české poesii* sestavenou z úryvků básní českých autorů. Josef Mach verše jiných básníků doslovně převzal nebo je pro potřeby své *poetické montáže* přetvořil. Nejvíce čerpal z Nezvalovy tvorby: v básni najdeme např. verše z *Edisona* (1928) i z básní sbírky *Hra v kostky* (1929). Knižně pak byla báseň *Jaro v české poesii* vydána na podzim 1937 jako soukromý tisk pro účastníky 12. výročního večera Spolku českých bibliofilů. O vzniku básně a její stavbě Josef Mach v úvodu ke knižnímu vydání napsal: *Je všeobecně známo, že mezi jarem a českým básnictvím jest jakási souvislost. Proto se první básnické almanachy jmenovaly „Máj“, také spolek spisovatelů se tak jmenuje; mnohé sbírky básní byly nazvány Jarní touhy, Jaro v duši, Májové výkřiky, Opožděné jaro, Italské jaro, Shnilé jaro a podobně, a tak lze říci, že bez jara by snad ani české poezie vůbec nebylo. A kdož ví, snad to platí i obráceně – nebýt české poezie, snad bychom ani neměli v Čechách každoročně jaro. Vždyť např. roku 1934 nevydal St. K. Neumann žádnou sbírku básní a jaro 1935 se následkem toho opozdilo o dobrý měsíc.*

*Když jsem pozoroval tyto zajímavé souvislosti, umínil jsem si, že pro příliš zaměstnané a méně majetné přátele jara a poezie zbásním jaro tak, aby v jedné básnické skladbě prostřední délky byly obsaženy všechny lepší básně o jaru, co jich kdy bylo v Čechách sepsáno, Milotou Zdiradem Polákem počínaje a Vítězslavem Nezvalem konče. Tak, aby ten, kdo si to přečte, nepocítil již nikdy potřebu čísti knihy ostatních našich básníků. Doufám, že svého cíle dosáhnu a že brzy uslyším, jak se básně ostatních básníků čím dále tím méně kupují. [...] Pro svou poetickou montáž vyplundroval jsem tyto zemřelé české básníky: Hálek, Mácha, Vrchlický, Erben, Neruda, M. Z. Polák, Sova, Jablonský, Otokar Březina, Viktor Dyk, Fr. Gellner, K. Hlaváček atd. Nešťítíl jsem se však sáhnouti i na některé živé naše pěvce, a laskavý čtenář najde v mé práci i Nezvala (toho nejvíce), Machara, Šrámka, J. Karáska ze Lvovic aj. Spojovací akordy a sloky v této rýmované symfonii jsou ode mne, ty jsem si vymyslel sám z vlastní hlavy.*⁵

Jaro v české poesii⁶

[...]

Jarní klíčení je záhadné jak rébus,
každý pupenec je první milovník.
Je to měsíc už, co přešel Phoebus
ve svém zlatém voze přes rovník,
v říši australského Kozorožce
nechal klokany a protinožce,
přes kraje, kde roste gumovník,
jede k nám v své zlaté autodrožce
přes moře, kde leží Dubrovník,
k nám, kde leží pouze Rakovník.

4 NEZVAL, Vítězslav. *Depeše z konce tisíciletí. Korespondence Vítězslava Nezvala*. Praha: Čs. spisovatel, 1981, s. 125–126.

5 MACH, Josef. *Jaro v české poesii*. [Praha]: Zdeněk Mach, 1937, s. 7–8.

6 Pro knižní vydání Josef Mach text na několika místech stylisticky upravil. Rozhodli jsme se přidržet znění knižního vydání až na jednu výjimku: veršem *jak bílý prs, jímž básník bývá nadšen* se vracíme k časopiseckému znění (*Lidové noviny*. 1934, roč. 42, č. 166, s. 3) a nahrazujeme jím tak verš z knižního vydání *jak bílý prs, jímž František je nadšen*, jenž odkazuje na předchozí (zde neuvedené, jelikož ne nezvalovské) dvojverší.

Jarní klíčení je skvělý hokuspokus:
Koukneš z kuchyně: den chladný, syrový!
Koukneš z pokoje: kdo div ten vypoví?
Ze záhonu leze první krokus.

[...]

Tak slyšte, Nezval bude hrát
noc balkonů noc promenád
jak v Benátkách a v Nizze.
Ty nevíš, co to má znamenat,
že zavírám okenice?
Noc renesanční opera,
ty svlékáš zvolna rukavice.
Líbám tvé prsty, čítej do tisíce,
je to jak svatební ofěra.

[...]

Již jiní napsali, že měsíc pluje z mračen
jak bílý prs, jenž dobývá se z řízy,
jak bílý prs, jímž básník bývá nadšen,
když bije v stěny cév zdroj zadržené mízy,
jak velkonoční zvon, jenž probudil se ze sna

[...]

Les vyšňořil se do zelena
jak myslivecký mládenec,
u Nezvala visí na zdi malá klec,
v ložnici je na zdi malé jaro v kleci
kanárek a housle kobylky a šneci.
Z okna letí lístky erotických sonát
všecky lyceistky budou večer stonat
v měsíci máji ztratí dívčí vínek
najdou ho v ráji s vůní konvalinek.
Občas ještě sněží na monstrance barů,
vzduch je vlhký, ale už se chýlí k jaru
a noc už se chvěje jako prerie
pod údery hvězdné artilerii,
které naslouchají u politých stolů
píjáci nad sklenicemi alkoholů,
polonahé ženy v šatech z pavích per,
melancholické jako v podvečer.

[...]

MACH, Josef. *Jaro v české poesii*. [Praha]: Zdeněk Mach, 1937, s. 9–11, 14, 17–18.

Václav Špilar (1902–1968)

Jeden z tvůrčí trojice dvorních libretistů (Václav Špilar – Karel Pavlík-Tobis – Václav Mírovský) operetního skladatele Jára Beneše.

Jako libretista a textař se autorsky podílel (spolu s Jiřím Karáskem, Františkem Klikou a Pravoslavem Machem) na satirické zpěvní, hudební a baletní estrádní komedii o deseti obrazech *Manon Pleskot aneb Veselé paničky novoměstské* (1955). Hra odkazuje k Nezvalově *Manon Lescaut* nejen svým názvem, ale ve scéně *Cowboy a dáma aneb Duch savany* také parodií tramské písně s verši *Manón, svůdná Manón, / ty jsi prostě kanón*. Navíc ve hře zazní i zmínka o zálibě „jednoho básníka“ v horoskopech, což je narážka na Nezvalovu obsesi astrologií: *Mně to vysvětlil jeden básník, který se touhletou vědou zabývá. On mi povídal: Paní Podešvová, v době Valdštejna nebyl ještě znám Saturn. A vy ani nevíte, jaké komplikace takový Saturn dovede napáchat. Dostane se do konjunkce s Marsem a jste načisto vyřízeni.*⁷

Parodie tramské písně

ON

Halou halou halou, za tou velkou skalou

ONA

spatříš chatu malou neboli bungalou.

On

A tam za tou skalou nablízku peřejí
hoch tam s dívkou malou tiše večerejí.

ONA

A když pak spolu pokrm svůj tiše snědí,
pohledem teskným do dáli smutně hledí.

OBA

A když tak spolu do dáli smutně hledějí,
ozvěnou píseň od kamarádů slyšejí.

OBA DVOJHLASNĚ

Manón, svůdná Manón,
ty jsi prostě kanón,
když ty přijdeš v sáčku
k táboráčku,
pláče celý kaňón.

Mery, sladká Mery,
kde jsou ty večery,
kdy tě celoval hoch
jménem Ferry,
každíčkou neděli.

ŠPILAR, Václav et al. *Manon Pleskot aneb Veselé paničky novoměstské*. Praha: Čs. divadelní a literární jednatelství, 1955, s. 24.

⁷ ŠPILAR, Václav et al. *Manon Pleskot aneb Veselé paničky novoměstské*. Praha: Čs. divadelní a literární jednatelství, 1955, s. 11.

Karel Čapek (1890–1938)

Básník, prozaik, dramatik, překladatel, novinář. V postavě surrealistického básníka Jaroslava Nerada, jenž pomůže policejnímu komisaři dr. Mejzlíkovi v povídce *Básník z Povídek z jedné kapsy* (1929) vyřešit případ autem sražené žebračky, zobrazil Vítězslava Nezvala.

Čapkovy překlady francouzské moderní poezie – *Pásmo Guillaumea Apollinaira* (1919) a především pak antologie *Francouzská poezie nové doby* (1920) – silně oslovily nastupující básnickou generaci. O významu, jaký pro začínajícího básníka Nezvala měla právě Čapkova antologie, svědčí básníkovo věnování Karlu Čapkovi z 19. března 1926 vepsané do výtisku sbírky *Menší růžová zahrada (Váženému panu Karlu Čapkovi uctivě a srdečně s vděčnou vzpomínkou na jeho Antologii tyto verše Vítězslav Nezval⁸)* i zmínky v pamětech (*Je na místě, abych vzdal hold neveliké knížce, která měla vliv nejen na mě a na můj básnický vývoj, nýbrž na všechny mladé básníky. Je to kniha Čapkových překladů Francouzské poezie nové doby, která je divem překladatelského básnického umění.*⁹).

S bratry Čapky se Nezval znal osobně, měli společné autogramiády, o Josefu Čapkovi napsal v roce 1937 monografii, s Karlem Čapkem se objevoval v dobových karikaturách a anekdotických vyprávění, k dílům obou bratrů napsal předmluvy (ke Karlově *Francouzské poezii nové doby* a Josefově románu *Stín kapradiny*). V roce 1926 se Nezval zúčastnil schůzky pátečníků: *Na přání některých soudruhů chodil [Vladislav Vančura] k Čapkům a na Hrad, jiní mu to zase vyčítali. Jednou v roce 1926 i mne přivedl na žádost Karla Čapka mezi pátečníky. Prý tam někdo bude, a my s Vančurou jsme čekali, že to bude Otokar Březina. Byl to T. G. Masaryk. Pátečníci byli tentokrát rozšířeni o spisovatele, jako my nebo Jaroslav Durych, kteří mezi pátečníky nechodili. Toho dne se u Čapků nekouřilo. Snad proto, že jsme byli mezi hosty tentokrát také my s Vančurou, mluvilo se stále o komunismu. Masaryk řekl, že by dal komunistům na Podkarpatské Rusi pozemek, na kterém by mohli vyzkoušet „své hospodaření“. Namítl jsem docela nezdvořile, že komunismus není věc pro experimenty a že je schopen své si vybojovat. Nevím, zdali Karel Čapek nelitoval, že mě pozval, avšak i po odchodu prezidentově se ke mně choval zdvořile a srdečně. T. G. Masaryk se také, myslím, neurazil, neboť se mne pak ještě ptal na sociální poměry, v nichž žil Jiří Wolker. Karel Čapek, který musel prožívat muka nejistoty, když jsme mluvili, udělal vtip: Pak prý nejsou komunisti teroristé. Jsou zde jen dva, a nemluví se o ničem jiném než o komunismu. Po Praze pak koloval vtip, že se Nezval pohádal s panem prezidentem.*¹⁰

Když se v listopadu 1936 na knihkupeckých pultech objevila anonymní sbírka *52 hořkých balad věčného studenta Roberta Davida*, začalo se pátrat po jejím autorovi. Přestože byl Karel Čapek o Nezvalově autorství přesvědčen, v článku *Zatykač na věčného Roberta Davida* (z 13. prosince) básníka nejmenoval, pouze na něj předloženými důkazy poukázal. K autorství této a dalších dvou „davidovských sbírek“ (*100 sonetů Zachránkyni... , 70 básní z podsvětí...*) se Nezval sám přiznal až na začátku 50. let při pořádání svého básnického díla.

Naposledy se Nezval s Karlem Čapkem setkal v Praze na konci června 1938 na 16. mezinárodním sjezdu PEN klubu konaném ve velké aule Filozofické fakulty Univerzity Karlovy; za půl roku – v neděli 25. prosince večer – Karel Čapek zemřel. Ještě téhož dne napsal Vítězslav Nezval báseň *Karlu Čapkovi*, kterou 28. prosince 1938 otiskly *Lidové noviny* na titulní straně jako první básnický nekrolog. V dopise z 26. prosince 1938 Nezval své tehdejší milence Lilly Hodáčové píše: [...]
včera večer a dnes žiji ve znamení zármutku nad tak náhlým odchodem Karla Čapka. [...] byla jsi svědkem mého tak prostinkého rozloučení s Karlem Čapkem navždycky. Tenkrát v univerzitní lavici na PEN klubu, kdy, tak dalek smrti, přišel mi Tě pochválit mužským, trochu frivolním způsobem. Hle, rozloučení na smrt, taková chvíle, kdy naposled uvidí člověk něčí oči, aniž ho napadne

8 Osobní knihovna Karla Čapka. *Knihovny významných českých osobností* [online]. [cit. 2017-12-29]. Dostupné z: <http://www.osobniknihovny.cz/gallery.do?limit=0&folderId=5678&articleId=5677&imageId=5681> (v přepisu uvedeno chybné čtení Nezvalova autografu).

9 NEZVAL, Vítězslav. *Z mého života*. 1. vyd. Praha: Čs. spisovatel, 1959, s. 65.

10 Tamtéž, s. 102.

prodloužit pohled. Miloval jsem jeho překlady z francouzského jazyka a v mé jinošské řeči se ustálilo něco z nich. Také jsem měl rád jeho oči, odlišné od trochu nucené opatrnosti. Díval se dále a hvězdněji, než jak mluvil. V tom je zvláštní smutek. Dnes již ty oči nejsou. Včera, když jsem vyslechl v rádiu v 9 a 10 večer tu zprávu (již v sobotu v noci po přečtení noticky, že onemocněl na zápal plic, se s ním jala má duše loučit), načrtl jsem si ve velkém vzrušení stav jeho planet ze dne narození a ze dne smrti: Strašná převaha kvadratury a opozic mi nedovolila dokončit šílenou práci, byl jsem dojat nad silou osudovosti, jež mi tak důrazně vstoupila před oči.¹¹

Básník

[...]

Za hodinu zazvonil strážník číslo 141 u bytné básníka Jaroslava Nerada. Ano, pan básník je doma, ale spí. Básník vykulil ze dveří malá užaslá očka na strážníka; nemohl se jaksi upamatovat, co vlastně provedl. Nakonec přece jenom pochopil, proč má jít na policii: „Musí to být?“ ptal se nedůvěřivě. „Já se totiž na nic už nepamatuju; já byl v noci trochu –,

„– nalitej,“ děl strážník chápavě. „Pane, já jsem poznal mnoho básníků. Tak se, pane, ustrojte; mám na vás počkat?“

Načež se básník a strážník dostali do řeči o nočních lokálech, o životě vůbec, o zvláštních úkazech na nebi a mnohých jiných předmětech; jen politika byla oběma cizí. Takto v přátelském a poučném hovoru se dostal básník na policii.

„Vy jste pan Nerad Jaroslav, básník,“ řekl mu dr. Mejzlík. „Pane svědku, vy jste byl při tom, když neznámé auto přejelo Boženu Macháčkovou.“

„Ano,“ vydechl básník.

„Mohl byste mně říci, jaké to bylo auto? Zda bylo otevřené nebo zavřené, jaké barvy, kdo v něm seděl, jaké mělo číslo?“

Básník usilovně přemýšlel. „To nevím,“ řekl, „já jsem si toho nevšiml.“

„Nevzpomínáte si na žádnou podrobnost?“ naléhal Mejzlík.

„Kdepak,“ děl básník upřímně. „Víte, já nedávám vůbec na podrobnosti pozor.“

„Tak prosím vás,“ spustil dr. Mejzlík ironicky, „co jste tedy vůbec pozoroval?“

„Tu celou náladu,“ pravil básník neurčitě. „Víte, tu opuštěnou ulici ... takovou dlouhou ... za úsvitu ... a jak tam ta ženská zůstala ležet –“ Najednou vyskočil. „Vždyť já jsem o tom něco napsal, když jsem přišel domů!“ Hrabal se ve všech kapsách a vytahal množství obálek, účtů a jiných takových hadrů. „Ne, tohle to není,“ brumlal, „tohle taky ne – Počkejme, snad je to tohle,“ mínil pohřížen v pozorování rubu jakési obálky.

„Ukažte mi to,“ řekl dr. Mejzlík shovívavě.

„To nic není,“ bránil se básník. „Ale jestli chcete, já vám to přečtu.“ Načež vykuliv nadšeně oči a zpěvavě protahuje dlouhé slabiky recitoval:

*„marš tmavých domů ráz dva zastavit stát
úsvit na mandolínu hrá
proč dívka proč se červenáš
pojedu vozem 120 HP na konec světa
nebo do Singapore
zastavte zastavte vůz letí
naše veliká láska v prachu leží
dívka zlomený květ
labutí šíje ňadra buben a činely
proč tolik pláču“*

11 HODÁČOVÁ, Lilly. *Zpěv Orfeův*. Praha: Odeon, 1995, s. 226–227.

„A to je celé,“ prohlásil Jaroslav Nerad.

„Prosím vás,“ řekl dr. Mejzlík, „co to má znamenat?“

„No přece, to je to neštěstí s tím autem,“ podivil se básník. „Copak tomu není rozumět?“

„Myslím, že ne,“ mínil dr. Mejzlík kriticky. „Já v tom jaksi nemohu poznat, že dne 15. července ve čtyři hodiny ráno v Žitné ulici přejelo auto číslo to a to šedesátiletou opilou žebračku Boženu Macháčkovou; raněná byla odvezena do Všeobecné nemocnice a zápasí se smrtí. O těchto faktech se vaše báseň, pane, pokud jsem pozoroval, nezmiňuje. Tak.“

„To je jen syrová skutečnost, pane,“ děl básník mna si nos. „Ale báseň je vnitřní skutečnost. Báseň, to jsou volné, surreálné představy, které skutečnost vyvolá v podvědomí básníka, víte? Takové ty zrakové a sluchové asociace. A těm se má čtenář poddat,“ prohlásil Jaroslav Nerad káravě. „Pak tomu rozumí.“

„Prosím vás,“ vybuchl dr. Mejzlík. „Nebo počkejte, půjčte mi ten váš opus. Děkuju. Tak tu máme, hm: *Marš tmavých domů ráz dva zastavit stát*. Tedy mně, prosím, vyložte –“

„To je přece Žitná ulice,“ pravil básník klidně. „Takové dvě řady domů, víte?“

„A proč to není třeba Národní třída?“ ptal se dr. Mejzlík skepticky.

„Protože ta není tak rovná,“ zněla přesvědčující odpověď.

„Tak dál. *Úsvit na mandolínu hrá* – No, dejme tomu. *Proč dívka proč se červenáš* – Prosím vás, kde se tu bere ta dívka?“

„Červánky,“ řekl básník lakonicky.

„Aha, promiňte. *Pojedem vozem 120 HP na konec světa* – Nu?“

„To asi přijel ten vůz,“ vysvětloval básník.

„A měl 120 HP?“

„To já nevím; to znamená, že jel rychle. Jako by chtěl letět až na konec světa.“

„Ah tak. *Nebo do Singapore* – Proboha vás prosím, proč zrovna do Singapore?“

Básník pokrčil rameny. „To už nevím. Třeba proto, že tam jsou Malajci.“

„A jaký má vztah to auto k Malajcům? He?“

Básník sebou stísněně vrtěl. „Možná, že ten vůz byl hnědý, nemyslíte?“ řekl zahloubaně. „Něco hnědého tam jistě bylo. Proč by tam jinak byl Singapore?“

„Tak vidíte,“ řekl dr. Mejzlík, „ten vůz byl červený, modrý a černý. Co si z toho mám vybrat?“

„Vyberte si hnědý,“ radil básník. „To je příjemná barva.“

„*Naše veliká láska v prachu leží dívka zlomený květ*,“ četl dál dr. Mejzlík. „Ten zlomený květ, to je ta opilá žebračka?“

„Přece nebudu psát o opilé žebračce,“ pravil básník dotčen. „Byla to prostě žena, rozumíte?“

„Aha. A co je tohle: *labutí šíje ňadra buben a činely*. To jsou volné asociace?“

„Ukažte,“ řekl básník zaražen a naklonil se nad papír. „*Labutí šíje ňadra buben a činely* – co to má být?“

„Na to se právě ptám,“ bručel dr. Mejzlík poněkud urážlivě.

„Počkejte,“ přemýšlel básník, „něco tam muselo být, co mně připomnělo – Poslouchejte, nepřipadá vám někdy dvojka jako labutí šíje? Koukejte se,“ a napsal tužkou 2.

„Aha,“ řekl dr. Mejzlík pozorně. „A co ta ňadra?“

„To je přece 3, dva obloučky, ne?“ divil se básník.

„Ještě tam máte buben a činely,“ vyhrkl policejní úředník napjatě.

„Buben a činely,“ přemýšlel básník Nerad, „buben a činely ... to by snad mohla být pětka, ne? Helejte,“ řekl a napsal číslici 5. „To břicho je jako buben, a nahoře činely –“

„Počkejte,“ řekl dr. Mejzlík a napsal si na papírek 235. „Jste si tím jist, že to auto mělo číslo 235?“

„Já jsem si vůbec žádného čísla nevšiml,“ prohlásil Jaroslav Nerad rozhodně. „Ale něco takového tam muselo být – kdepak by se to tu vzalo?“ divil se hloubaje nad básničkou. „Ale víte, to místo je to nejlepší z celé básně.“

Za dva dny navštívil dr. Mejzlík básníka; básník tentokrát nespal, nýbrž měl tam nějakou dívku a marně sháněl prázdnou židli, aby ji policejnímu úředníkovi nabídl.

„Já už zase běžím,“ řekl dr. Mejzlík. „Já vám jen jdu říci, že to byl opravdu vůz číslo 235.“

„Jaký vůz?“ užasl básník.

„*Labutí šíje nadra buben a činely*,“ vysypal jedním dechem dr. Mejzlík. „A Singapore taky.“

„Aha, už vím,“ děl poeta. „Tak vidíte, to máte tu vnitřní skutečnost. Chcete, abych vám přečetl pár jiných básní? Teď už jim budete rozumět.“

„Až jindy,“ řekl honem policejní úředník. „Až zase budu mít nějaký případ.“

ČAPEK, Karel. *Povídky z jedné kapsy*. 28. vyd. Praha: Čs. spisovatel, 1985, s. 70–73. Slunovrat.

A. Neumann

Na titulní straně ranního vydání *Lidových novin* z 19. května 1933 si mohli čtenáři přečíst parodickou báseň *Na Vegetárce* o dojmech z návštěvy vegetariánské jídelny podepsanou blíže nezjištěným A. Neumannem. V prvním čísle básně Neumann zparodoval poezii Vítězslava Nezvala, v tom druhém zase verše spisovatelky a herečky Olgy Scheinpflugové.

Na Vegetárce

Parodie na Vítězslava Nezvala

Olympané jedli ambrózii
pan Brouček pil pivo na Vikárce
mám jak oni bujnou fantazii
ač jen vodu mám ve vegetárce

my moderní básníci jsme rádi
při té všeobecné mizerii
že nám zbyly vzpomíněčky z mládí
věnce románů z nich umně viji

od bran hříchu vedou k dětství nivám
z Prahy vedou v neděli až k Šárce
já jsem dobrý a proto vám zpívám
co jsem viděl dnes ve vegetárce

VŽDYCKY S ÚSMĚVEM je varianta
na LASCiate OGNI ... voi ch'entrate¹²
mohl bych vám citovat i Kanta
ale toho stejně málo znáte

věční optimisté vegetáři
nalezli si k žití zlatý klíček
probírám se jak věštkyně v snáři
vším co slibuje mi jídelníček

nad „vzpomínkou z mládí“ zapomenu
číšníkem že je tu dívka-paní
co hors d'oeuvre bych ji snědl k menu
končím rytířsky své vybírání

pro začátek jen hořickou trubkou
flankovanou dortem Diplomatem
zvaným tak as že pod sladkou slupkou
není nic – už mi ji nesou s chvatem

teď logiko pozor žádné kličky
zajíčka si dáme v župánku
řízek se salátem dvě hlavičky
pak přírodní vínko ve džbánku

12 *Lasciate ogni speranza, voi ch'entrate* (přel. *Zanechte všech nadějí, kdož vstupujete*) – verš z Dantovy *Božské komedie*.

neustrňte nad tím bratři rodní
všecko je tu jenom prazdroj vodní

v dalších sedm jídel nořím sosák
jako včela hyblejská a piji
nektar za korunu hlad jak bosák
cítím dál i při své fantazii

nemyslím že je to hřích
stopit všecko ve svém požeráku
osud mi dal v úděl velký břich
nos lepší než panu Bergeracu

odcházím a stydím se jsem hladný
ještě že mou mysl trochu vzpruží
krásný ženský zjev je u pokladny
píše svému milenci či muži

plná svěží jako jarní vánek
ne to není slečna to je paní
líbám tě má krásko na nosánek
budeš mne dnes provázet i v spaní

neptám se tě po tvé nevinnosti
vidím vše co bys mi mohla dát
já ti rozum báseň trochu zlosti
nesu vstříc a chci tě znát

mám se vrátit to je nebezpečno
odcházím ač nerad sbohem slečno
básník jsem mým rodištěm je Smečno

NEUMANN, A. Na Vegetárce. *Lidové noviny*. 1933, roč. 41, č. 252 (19. května), s. 1.

Václav David (1896–1948)

Novinář, autor textů a melodií k šansonům a písním, vydavatel a hlavní přispěvatel brněnského humoristického časopisu *Davidova houpačka* (1926–1931; od r. 1928 pod názvem *Houpačka*).

V prvních dvou ročnících *Davidovy houpačky* uveřejnil po jedné své básni parodující Nezvalův styl: v *Roztrhané chalupě* z roku 1926 představil čtenářům „Nezvalovo“ zpracování lidové písně a v *Baladě Klaudia Bombarnako* ze silvestrovského čísla 1927 pak „básníkovo“ svěbytné uchopení *balady světové pověsti* odkazující názvem k dobrodružnému románu *Claudius Bombarnak* (1892) francouzského spisovatele Julese Verna.

Roztrhaná chalupa a dvacet autorů

Příteli Stanislavu Chalupovi.

Roztrhaná chalupa,
slunce do ní svítí,
vzkázala mi má milá,
že mne nechce mítí.

Znáte snad tu píseň známou nemálo?
Nuže slyšte, všichni hlavy nahoru –
jak dle svého asi by ji napsalo
dvacet vám všem dobře známých autorů.

Vítězslav Nezval

Opice v tropech na bambuse
zde v jednom kuse
po funuse
hnuse!
poslední puse
trošku mozku
na dlani
srdce nese.

DAVID, Václav. Roztrhaná chalupa a dvacet autorů. *Davidova houpačka: humoristický týdeník*. 1926, roč. 1, č. 15, s. 3.

Balada Klaudia Bombarnako

Skvělá tato balada světové pověsti stala se během posledních staletí repertoárním číslem všech recitátorů, kteří jejím přednesem docilovali vždy neobyčejných úspěchů. Je to balada v kostce mohutné dramatické účinnosti.

Z tohoto důvodu rozhodla se redakce našeho listu předvésti svému váženému čtenářstvu ukázkou, jak by tuto vzácnou baladu napsalo našich několik předních autorů.

Originál:

Starý strom ležel na cestě.
Duch času šel k své nevěště. –
Byl večer těžký mlhavý –
a on se praštil do hlavy.

Vítězslav Nezval

les palem
větví hromada
holka na ní.
A já na ni:
? jak se máš?
Spadla větev
bum – bác – bum!
Das ist dumm!

DAVID, Václav. Balada Klaudia Bombarnako. *Davidova houpačka: humoristický týdeník*. 1927, roč. 2, č. 52, s. 3.

Josef Wiener (1901–1983)

Autor anekdot, aforismů, povídek, veršů. Na Univerzitě Karlově v Praze vystudoval lékařskou fakultu; lékař Osvobozeného divadla, blízký přítel Jiřího Voskovce a Jana Wericha. Po Mnichovu 1938 emigroval do Spojených států, kde se stal uznávaným psychiatrem. V USA si změnil jméno na Josef A. Winn.

Pod pseudonymem Alcantara (či jen pod zkratkou A.) přispíval ve 20. a 30. letech do satirických a humoristických časopisů *Dobrý den* a *Trn*, v nichž mj. uveřejnil i své parodie Nezvalovy poezie zčásti sestavené přímo z Nezvalových veršů: v básni *Brouk a babka*, jejíž autorství „přisoudil“ Vítu Nezvalovi z Uměleckého spolku 9 HP (*Devět koňských sil*)¹³, najdeme úryvky básní z *Pantomimy* (1924), sonet *Kavárna Union* pak zřetelně zrcadlí Nezvalův *Sonet zrazující milenku posedlého básníka* ze sbírky *Hra v kostky* (1929). Do dopisu Janu Werichovi z února 1972 pak Wiener-Alcantara připsal vlastní variantu Nezvalova čtyřverší ze *Snídaně v trávě* (1930), jež zároveň označil za básníkovu reklamu na dodnes vyráběné „mýdlo s jelenem“.

Literatura do služeb obchodu¹⁴

(Poezie obchodní a úvěrní)

Sdružení několika největších pražských obchodních domů připadlo na myšlenku pozvati několik nejslavnějších spisovatelů a básníků, aby propůjčili vliv svých per ve prospěch obchodu. Nabídka byla přijata a copyright nových děl předzakoupen *Dobrym dnem*, kdež budou postupně otiskována.

Motto:
Slované, váš důmysl
opanuž obchod a průmysl.

Čeho nabyt občan pilný,
básník veršem zastávej.

Vít Nezval (9 HP): Brouk a Babka

Belcrediho třída je horizontální ulice
oranžové kravaty spí u mrtvých gondoliérů
Brouk a Babka rozžali lampiónů mléčné záře tisíce
milenčin prs ozdobím vějířem z bleděmodrého mohéru

plátěné košilky daly se na pochod
přes devět mostů, přes sedm vod
neznámou v tvójí rovnici
koupím ti delenovou suknicí

v Broukově Babkově výkladě viděl jsem
jarní pánské zefíry vát
od paty k hlavě milenka
milence musí oblékat.

13 Šifra 9 HP pro označení spolku Devětsil byla patrně rozšířená; s oblibou ji ve svých dopisech používal už Jiří Wolker (viz KALISTA, Zdeněk. *Kamarád Wolker*. 2. vyd. Brumovice: Carpe diem, 2017, s. 128).

14 Publikováno ve třetím ročníku časopisu *Dobrý den* (1929).

V Praze VII blízko u vodárny
každý kroky svoje pozdrží
toalety na ples na plovárny
na splátky zde levně obdrží.

Ona byla dcera výhybkáře
on byl negr kdesi od Nilu
slastí vzplály její mladé tváře
když jí tady koupil šat z tylu.

V mezaninu prodávají se kanavy ve velkém
je jaro je jaro
centrhalf si koupil nové štulpy
a na fotbalu pozor dá, aby si je nepomačkal

a zatím šestiletá Fiametta
slzy roní z kraje chodníku
líbí se jí velká trotineta
v sportovním výkladu podniku

quadalquivir chce podvazky s přeskama
punčošky z jersey tricotinu
život a srdce zdobí krajkami
utopím Ninu v etaminu.

Citováno podle:

WIENER, Josef. *Alcantara: Z díla Mudr. J. A. Winna*. Praha: Pražská imaginace, 1992, s. 109–111.
Pražská imaginace; sv. 203.

Kavárna Union

Až budu stár popíjet doma kávu,
komnatou stmělou náhle rozzvučí se zvonky,
tu budu vzpomínat tajemně zašlé slávy,
v závoje jemné ducha skryté Unionky:

Bez vnoučat zahořkle můj život poplyne,
v tajemném pokoji mdlý smutek vyvěrá,
na listech zažloutlých, kde oko spočine,
Redu a Kmene, Tvorby, Orfea,

těch zvadlých věnců bizarních mých lásek,
Fučíka, Teiga, Nezvala a jiných mladých krásek,
zborcený v koutě leží saxofon,

ve vetché rakvi bílá duše líná,
ten život neměl cenu kapucína,
ježž dávno před smrtí jsem z řeky Léthé pil, jež slove Union.

A (=Josef Wiener). Kavárna Union. *Trn*. 1930, roč. 6, č. 47, s. 11.

Z dopisu Janu Werichovi (11. února 1972)

Milý Jene Werichu,
odpovídám opožděně na Tvoji „rující horu“, an jsem strávil letošní Vánoce včetně Nového roku ve špitále, oběť urologů [...], nevinná prostatectomy s nesčetnými komplikacemi. Kdyby Ti někdo navrhl operaci předstojné žlázy, tak zvol raději skok do Postojné jeskyně. Horatius vystihuje vhodně situaci, aneb podle Nezvalovy reklamy na Schichtovo mýdlo:

*Chtěl bych být věčně mladým,
chtěl bych být jelenem,
chtěl bych se věčně pěnit
nad dívčím kolenem.*

[...]

Srdečně Tě i Zdeničku zdravím
Josef Alcantara W.

Citováno podle:

WIENER, Josef. *Alcantara: Z díla Mudr. J. A. Winna*. Praha: Pražská imaginace, 1992, s. 165. Pražská imaginace; sv. 203.

Miroslav Haller (1901–1968)

Básník, překladatel, středoškolský učitel, později profesor na státní dramatické konzervatoři, na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze studoval ve stejné době jako Vítězslav Nezval. Hallerovy překlady básní Heinricha Heina vyšly společně s těmi Nezvalovými ve čtvrtém svazku *Spisů Heinricha Heina (Básně, 1958)*.

Vít Nezval

Pieroti v pestrém triku
panny v pase s věnci fíků
vypískli mi poetiku
jazyk plazím na logiku.

*

V blond vlase hvězdy vši
na pleci křičícího ptáka
spolk saxofon s černoškou v Habeši,
proto jen zpívá, tančí, kdáká.

Nezvalova poezie vůní

Catullovska

Pravé francouzské pomády
a pachy žen, jež vanou korzem,
přelévám do váz svých veršů,
stal jsem se obrovskýmnosem.

HALLER, Miroslav. *Sršatá promenáda literaturou*. České Budějovice: Linie, 1932, s. 48. Edice „Linie“; sv. 2.

Anonym (redakce Humoristických listů)

V neděli 13. prosince 1931 otiskly *Lidové noviny* na titulní straně ranního vydání novou báseň Vítězslava Nezvala s názvem *Výroba hvězd*, která o půl roku později vyšla knižně ve sbírce *Skleněný havelok* (1932). Krátce nato – v lednu 1932 – uveřejnily *Humoristické listy* pod názvem *Zrození hvězd* „opravenou“, „správnou“ verzi básně a tu původní označily za chybu tiskového stroje. Nezvalova báseň upoutala rovněž pozornost F. X. Šaldy; ten báseň označil za *prostoduchou sladko-bolno-kysel-pepřeno-cukrovanou básničkou* a dodal, že by se mohla *jmenovat také třeba* „výroba holinek“¹⁵.

Vítězslav Nezval: Zrození hvězd

Lidové noviny dne 13. 12. 1931 otiskly tyto verše Vítězslava Nezvala:

Výroba hvězd

*Kat přijel na zelené káře
Ach není není nad kováře
Je tma a švábi lezou z děr
Kat přivezl svých sedm dcer*

*Šest krásných brunet chytá myši
hle kovář do taktu jim buší
a plavovláska šlape měch
Děšť padá na okenní plech*

*Kat umřel brunety ho vezou
a jiskry srší nad pavézou
Sta myši pádí k branám měst
a na nebi je tisíc hvězd*

Dovídáme se, že tato báseň je motačkou z rotačky a že správně měla báseň znít takto:

Zrození hvězd

*Kat jede na růžové káře.
Jede ke své černé, staré Máře.
Má s ní celkem sedm dcer!
No – takou smůli kat jen sper!*

*Těch sedm brunet u té báby
chytá z dlouhé chvíle šváby.
Bába smaží kotlet z švábů těch!
Kat se přežral – praskl jako měch.*

*Na hřbitov ho večer holky vezou.
Švábi čile z něho lezou.
To světlušky jsou – na mou čest!
Tak zrodilo se – tisíc hvězd!*

ANONYM. [Vítězslav Nezval: Zrození hvězd]. *Humoristické listy*. 1932, r. 75, č. 2 (8. ledna), s. 23.

15 ŠALDA, František Xaver. Z básnického mumraje Víta Nezvala. In: *Šaldův zápisník IV. (1931–1932)*. 2. vyd. Praha: Čs. spisovatel, 1991, s. 212–213.

Jiří Mašek (1905–1959)

Advokát, básník, spisovatel.

Na přelomu 20. a 30. let se Vítězslav Nezval zařadil mezi neplodnější prozaické autory té doby: v letech 1929–1932 publikoval čtyři romány a další na vydání čekaly. Časopis *Rozhledy po literatuře a umění* otiskl v prosincovém čísle 1932 krátkou novelu Jiřího Maška *Vánoční povídka* sestavenou z parodií na sedm tehdejších významných spisovatelů: Karla Čapka, Vladislava Vančuru, Jaroslava Durycha, A. C. Nora, Egona Hostovského, Josefa Koptu – a Vítězslava Nezvala (konkr. na jeho román *Kronika z konce tisíciletí*, 1929); knižně *Vánoční povídku* vydal pro pobavení svých přátel nakladatel Václav Petr jako neprodejný tisk k Novému roku 1933.

V únoru 1933 se v *Rozhledech po literatuře a umění* objevil soubor dalších Maškových parodií, tentokrát na Jaroslava Vrchlického, Karla Tomana, Fráňu Šrámka a opět Vítězslava Nezvala, s názvem *Manifest českých spisovatelů*.

Co se na Štědrý den zdálo Vítězslavu Nezvalovi, Arne Novákovi, J. S. Macharovi, Rudolfu Medkovi, E. F. Burianovi, Josefu Horovi, Františku Halasovi a Janu Zahradníčkovi, bylo obsahem jiných Maškových parodií, které vyšly *Ročence Rozhledů po literatuře a umění* v prosinci 1933 pod názvem *Štědrovečerní sny*.

Vánoční povídka

Poznámka: Byv pověřen „Rozhledy“, abych získal od autorův našich, a to čelných, vánoční povídku, neustal jsem, dokud – díky zlatu, které jsem štědře rozhazoval – od řady autorů našich nedostalo se mi kolektivní práce ve vánoční povídce. Kuriozita její v tom spočívá, že idea jedna do formy novely od shluku autorů napěchována jest. Vhodně pak nazval novou tvář tento profesor A. Novák „novelou nastavovanou“ čili zkrátka úsečným svým jadrným stylem „kokvelou“ (kolektivní novelou).

J. M.

[...]

(VÍTĚZSLAV NEZVAL.) Zatímco strážníci rokovali o záhadné vraždě vzpomínající Fantomase, kterého tolik miloval Apollinaire a Fromek, Albert, čistě umytý, čerstvě vyholený a napudrovaný, spěchal k dostaveníčku.

Otevřel si tajnou branku v jedné žižkovské peci a podzemní chodbou připomínající Merlína, metro a Babinského dostal se brzo do ložnice hraběnky Pavlína Lahovary; hraběnka dala zařídit totíž celé první patro periferijního činžáku ve stylu Proustových románů, aby tak nenápadně mohla povolití uzdu svým bezuzdnostem, které nahromaděny generacemi napínaly její mladistvé a pružné tělo jako luk toužící po šípu milencově.

Rozvalena na mahagonovém rozkošišti, přikryta pouze mušelínovými závoji, spala sladce chrápajíc na způsob bubínků indických tanečnic, jejichž nohy přivádějí k šílenství papoušky při západu slunce na řece Amazonce.

Albert si obul bačkory navoněné pižmem a opatřené malými hracími cimbály věčně opakujícími valčíky staré Vídně a jal se čísti večerník nevěda, že jedná o vraždě na dosah ruky.

Tu Pavlína sebou pohnula, pružná jako mořská vlna, a Albert vyskočil a vrhl se k rozkošišti jako vývrtek. Božský klid spící zarazil však jeho spády. Albert se kousal do kyčle a pokoušel se sejmuti mušelínové šály ze spící, aby alespoň pohledem utlumil. Objevil místo pod paží, mýtinu zbavenou chloupků, oázu snů a přístaviště polibků. I sejmul druhý závoj, který padal přes nohy spící hraběnky, a zasněžené vrchy, něžnější Fuži-jámy. Pavlína se ze sna usmála, protáhla se a ozval se výstřel.

Manifest českých spisovatelů

Čeští spisovatelé Inouce vždy úzce k svému národu vezdy zpívali, jásali a burcovali. Tak i dnes, kdy prožíváme dobu neméně pohnutou, než byly časy válečné, i dnes, kdy jedná se a rozhodováno bude opět o našem bytí či nebytí, rozhodli se spisovatelé naši obrátiti se k národu s plamennou výzvou k odvrácení krize. V těch jejich nelíčených, ba přímo zoufalých výkřicích a stonech, svědčících výmluvně o tom, že vcházíme do vrcholu krize hmotné i duševní, zračí se průzračně hrdé a nesmlouvavé gesto našich bardů, jejich vztah k dnešku, vášnivý a nezištný.

A zatím

Vítězslav Nezval

Zničíme past všech dnešních kast
a všechny předsudky se zřítí
kapitalism už je v řiti
vesmír je naše pravá vlast

na troskách Prahy brav se bude pást
jak prorocství nám slíbila
ať už je ve zbrojení rast
a svět nádherná idyla

včerejší pravdy budou lež
roztaje v bláto poezie loňská
pomocí aeroplánů věž
se dostaví babyloňská

hned začnem věž tu stavěti
až my zasednem k soudu
zatím poeti prokletí
postaví na měšťáky boudu

MAŠEK, Jiří. Manifest českých spisovatelů. *Rozhledy po literatuře a umění*. 1933, r. 2, č. 2–3, s. 11.

Štědrovečerní sny

Redakce „Literárních rozhledů“ obrátila se na četné naše autory se slušnou žádostí, aby jí napsali v libovolné formě, co se jim zdálo na Štědrý den.

Vánoční velryba

Vítězslav Nezval

Chovej se tiše
ve velrybím břiše
Jonáši
sen tě unáší

pryč se skutečností bravskou
obnovím říši velkomoravskou
ať zhyne sutana
zahraju sultána

plnicí pero za uchem
Václavek prvním eunuchem
z krasavic slavných harém
řeky Mahenovi darem

konec věčnému pústu
anektuji maďarskou pustu
ať místo vojsk straší tamburaši
lidu dáme vtipnou kaši

a všichni ševci z Třebíče
dostanou modré pumlíče
a dívky dívky z Hané
budou moje i vdané

v harému je vína vana
v ní se šplouná Monna Vanna
ó je panna
ale jen kašírovaná

to nejsou velrybí kosti
tvá šněrovačka mate hmata
tomu kdo se postí
zhubne Prasátko zlaté

to není vana to jsou chrti
chovám je kvůli rýmu
nebojím nebojím se smrti
strach mám žít bez kostýmu.

Jiří Voskovec (1905–1981), Jan Werich (1905–1980)

Herci, dramatikové, scenáristé, spisovatelé, hlavní představitelé meziválečné divadelní avantgardy. Od roku 1927 vystupovali se svými revue v *Osvobozeném divadle*, jehož byl Vítězslav Nezval dramaturgem (1927–1929), o dva roky později se *Osvobozené divadlo* stalo autorskou scénou V+W. S Nezvalem se znali od začátku 20. let, s Janem Werichem se básník setkával až do své smrti.

Ještě v čase Nezvalova dramaturgického působení v *Osvobozeném divadle* napsali Voskovec s Werichem divácky nepříliš úspěšnou veselohru *Premiéra Skafandr* (prem. 1929). Julius Fučík v dobové recenzi napsal: *V „Premiére Skafandr“ jsou dvě scény, které nutno vyzdvihnout. První tam, kde Voskovec a Werich – Ten a Twenty Fingers – vstupují na prkna: skvělý melodram, montáž z Erbena, Svatopluka Čecha, Nezvala a jiných zasloužilých mužů české literatury, podbarvený hudbou Ježkovou, nevtipnější a nejdůmyslnější, jakou jsme tu kdy slyšeli. – A druhá v závěru druhého aktu, spočívající cele na situační komice a sehraná dokonale všemi účastníky.*¹⁶ V závěrečném čtyřverší Fučíkem zmiňovaného melodramu z 8. scény prvního jednání nalezneme parodickou ozvěnu Nezvalových veršů z básně *Poetika* ze sbírky *Pantomima* (1924).

K parodování Nezvala se dvojice V+W vrátila o pár let později. Od ledna 1932 do Velikonoc 1934 vysílal pražský *Radiožurnál* cyklus Voskovcových a Werichových krátkých rozhlasových zábavných pořadů *Zvukový měsíčník*. V *Májovém zvukovém měsíčníku pro den 30. dubna 1933* se V+W představili jako autoři literárních parodií, tématem pro ně se jim staly novinové titulky nejdůležitějších domácích a zahraničních dubnových událostí. Své literární parodie uvedli slovy: *Seznam dubnových událostí jsme pečlivě rozmnožili na psacím stroji a předním českým spisovatelům rozeslali buď do domácích krbů, či do záhrobí s prosbou, aby nám kolegiálně vyšli vstříc a způsobem sobě vlastním, slohově svérázným a osobitým sami vypracovali na náměty, jež duben jejich pěrům poskytl. Řada autorů nás vyhodila, ale několik autorů se smilovalo, poslalo nám cenné příspěvky, které vám nadšeně přečteme.*¹⁷ Mezi příspěvky, které V+W před mikrofonem přečetli, byla i „Nezvalova“ báseň *Zavražděný jasnovidec*, připomínající svou stavbou úryvek z *Edisona* (1928). Nahrávka pořadu se nedochovala.

Z veselohry Premiéra Skafandr

Litice války proklatá
Když valila se nad světem,
Když blížila se odplata
A já byl ještě dítětem
Jak vlny osením po tobě hrají
Mé vzpomínky a touhy, rodný kraji!
A válka přešla, byl zas mír...
Tak jako kdysi Horymír
Se do Vltavy vrhl
Já skočil ve vír života
Tam, co ta bída kolotá
A rázem jsem se zvrhl!
Již jedenáctá odbila
A lampa ještě svítila
A matka doma nebyla
A polívka se vařila
A sestra naše rozmilá,

16 -jef- (=Julius Fučík). Voskovec a Werich píšou veselohru. *Tvorba*. 1929, r. 4, č. 10 (16. 3.). Citováno podle: FUČÍK, Julius. *Divadelní kritiky*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1956, s. 281. Dílo Julia Fučíka; sv. X.

17 KOFROŇ, Václav (ed.). *V & W Neznámí II (1929–1938): Nikdy nic nikdo nemá...* Praha: Národní filmový archiv, 2001, s. 226.

Co nad klekadlem visela!
Zažloutlé slunce na západě spřádá
Tesklivou zář na šedá nebesa
A dítě hlavinku svou skládá
Na zvadlou trávu u lesa
A tak ze života rovnou
Prošli jsme dobrou polepšovnou...
My jsme ta banda uličníků
Co z okna prchla po ručníku
Poručníků aby tíseň
Vystřídala tato píseň!

VOSKOVEC, Jiří a Jan WERICH. *Fata Morgana a jiné hry*. Praha: Orbis, 1967, s. 355–356.

Vítězslav Nezval: Zavražděný jasnovidce

Bylo tolik týdnů bez jediné zprávy
Vesuv v Neapoli chrlí jen málo lávy
Smiš vyvézt jenom 1 000 korun do ciziny
A to je zrcadlo té staré šmokoviny
Lindbergh se odstěhuje do Anglie
Eiffelova věž se stáří nedožije
A pak tu ještě něco zapáchá
Není to kouř, to jsou jen oblaka
Veselý starosta newyorský se žení
Milenci v kiosku byli dopadeni
Skleněný havelok se rozbil na kusy
Komu se na světě hahnkrajc nehnuší?
Vzducholod' Acron se zřítily do moře
A jaro začíná v Královské oboře
A pak tu ještě něco zapáchá
Není to kouř, to jsou jen oblaka
Podivuhodný kouzelník Hanussen
Zahynul za to, že měl divný sen
Úkladně zavražděn za to, že snil
O tom, jak hahnkrajc v Německu shnil
Krásné ženy jsou ve službách GPU
Fašisté dělají v kasárnách neplechu
A pak tu ještě něco zapáchá
Je to odzbrojovací gázmaska vojáka

Citováno podle:

KOFRONĚ, Václav (ed.). *V & W Neznámí II (1929–1938): Nikdy nic nikdo nemá...* Praha: Národní filmový archiv, 2001, s. 228–229.

Miloš Hloušek

V pondělí 19. března 1934 ohlásil Nezval ústřednímu agitpropu KSČ založení surrealistické skupiny v ČSR a na konci března nákladem Bohuslava Brouka vydal manifest *Surrealismus v ČSR*. Text, obsahující věty typu *dlaň natažená směrem ke korupci je dána na pospas transmutaci zlata v jedinečně umístěný pohyblivý okenní rám, láska bez chloupků na těle a koupaná každodenně v modřidle očí jednoho či v suchém písku Sahary těch ostatních, ostatně nezapomínejme, že se rychle uvolní místo panterovi z rukaviček, jenž nás uchrání nákazy příliš horlivých přítulností a dlouhá, nepřehledná souvětí až o 17 (!) větách, mohl leckterému čtenáři připadat nesrozumitelný. O měsíc později – na konci dubna 1934 – se na titulní straně týdeníku *Nezávislá politika* objevila kratičká parodie *Blázinec na rozum* „popisující“ okolnosti vzniku manifestu.*

Blázinec pro rozum

Motto: *Vše pro ten proletariát!
Manifest surrealismu.
Napsal Nezval a spol.*

Harlekýne tančí – v modrém oku Anči... ne, to nejde. Ksakru, což s tím nehnu? Starý kouzelník praštil tužkou na mramorovou desku kavárenského stolku. Zářící koule na protější stěně zamžikla výsměšně, bělmo žraloka v agonii umírání, holá lebka Mar'ana, jenž mrská důtkami zubožený proletářský dav. Hurá!

Hrana stolu se zařezává do vysunutého břicha. Obě hemisféry světa zalehla příšera kapitalistického břicha, vsává, smrdutý upír, nejlepší šťávy země, bobtná nestvůrně drahocennou krví soudružskou. Dialektika! Starý kouzelník ohmatává břich. Kolik let? Třicet! A už hotov? To bohdá nebude, aby...

Smečka přátel číhá napjatě, oči září chtivým leskem. Smečka přátel svírá zázračného Edisona kruhem stále užším, lichotná slova vplouvají jako kapky medu do ochotných boltců.

Muž na přelomu. Dým cigarety, nahá baletka, tančí nestoudně na vlnách vzduchu, alkohol poezie vtéká tišivě do rozpukaných hrdel: Surrealismus!

Smečka přátel vyje nadšením. Zachráněni! Manifest!

M. H. (=Miloš Hloušek). Blázinec pro rozum. *Nezávislá politika*. 1934, r. 1, č. 14 (28. 4.), s. 1–2.

Anthropos

V květnu 1934 uveřejnil týdeník *Humoristické listy* čtyři básnické parodie na lidovou píseň *Holka modrooká, nesedávej u potoka*. Parodie nesoucí podtitul *Jak by asi motiv písničky zbásnili J. S. Machar, Fráňa Šrámek, Vítězslav Nezval, Petr Bezruč* jsou podepsány jménem *Anthropos*; kdo se za tímto pseudonymem skrýval, nepodařilo se zjistit.

Vítězslav Nezval

Byla jednou jedna holčička
A ta měla modrá očička
U potoka sedala
Bůhví co tam hledala
Hledala
Tam
Já se tak rád na ni díval
Najednou však přišel příval
Skočil jsem
Chytil jsem
Tu holčičku za ručičku
Levou
Tam
V potoce se voda točí
Nesebrala modré oči
Ty mám
Hečte!
Sám

ANTHROPOS. Holka modrooká nesedávej u potoka... *Humoristické listy*. 1934, r. 77, č. 21 (18. května), s. 250.

Václav Lacina (1906–1993)

Prozaik, básník, autor satirických textů a parodií. V letech 1945–1947 pracoval na ministerstvu informací, od roku 1946 jako sekční šéf všeobecně propagačního odboru; ve stejnou dobu vedl Nezval na tomtéž ministerstvu filmový odbor. Během svého působení na ministerstvu a v Akčním výboru Syndikátu českých spisovatelů, jehož byli po druhé sv. válce členy, se Lacina s Nezvalem pracovníčně často stýkali.

Už ve své prvotině, sbírce parodií a satirických veršů *Zježení* (1925), si Václav Lacina vzal za terč styl jednotlivých literárních směrů (dekadence, poetismu) a autorů, především básníků-poetistů (např. *Báseň nejpokornější*). V *Básni nesmyslné* užil Lacina tutéž hru řazení představ, jakou použil Nezval v básni *Mireiro 1923* ze sb. *Pantomima* (1924); odkazy na konkrétní Nezvalovy verše z *Pantomimy* najdeme i jinde ve sbírce. Další dvě zde uvedené básně pocházejí z Lacinovy sbírky parodií *Čtení o psaní* (1947) nesoucí podtitul *Spisovatelem snadno a rychle pro potřebu kandidátů nesmrtelnosti podle vynikajících i jiných spisovatelů vzdělal Václav Lacina*. V té první *Vítězslav Nezval 1930* Lacina napodobuje Nezvalovu skladbu *Jan ve smutku* (1930), v té druhé *Vítězslav Nezval 1932* pak Nezvalovu poezii *Skleněného haveloku* (1932).

Báseň nesmyslná

Chtěl bych jet tramvají taženou voly
jeden dětský přes
máme v Praze tolik literárních barů
a žádný se nejmenuje BAR KOCHBA
mé srdce jsou hodiny s kukačkou
DADA
nikdy neuvadá

LACINA, Václav. *Zježení*. Praha: Fr. Svoboda, 1925, s. 23. Mladí autoři; sv. 9.

Báseň nejpokornější

Od východu na západ bílá holubice letí
Pokora toť tichá studánka moje
Tiše a pokorně budu pěti
Vyzpívám pokorné bolesti svoje

Haja haja hajijá
Pánbíčku panenka Maria
My jsme hodní chlapci a žádní rozpustilí kluci
Víme co je slušnost nechceme revoluci
Ty boháči který na to máš
My tě poprosíme a ty nám to uděláš
Slyš naše hlásky dej nadělat cihel ze samé lásky
My se za tě pomodlíme

My jsme socialisti ale nevěříme
Že marxism atd. – ostatně je to dlouhé ještě
Přečti si to v našem pokorném manifestě

Dělat revoluci je velké bezpráví
Nehledě k tomu že by nám mohly padat cihly na hlavy

A to je hlavní
Že jsme strašně najvní
Proto chceme obejmout lidstvo celé
Dělat revoluci srdcí a lehnout si do postele

Nebojte se srdce dobré máme
Nebojte se měšťáci my vám houby uděláme
My jsme jen pokorní hosti
Prostí
Až k přiblblosti

LACINA, Václav. *Zježení*. Praha: Fr. Svoboda, 1925, s. 24–25. Mladí autoři; sv. 9.

Vítězslav Nezval 1930

A bylo ticho Kvečeru
šel Jiří ve sportovním triku
podoben trochu kouzelníku
který chce ztrestat nevěru
A bylo ticho Kvečeru

Jiří má oči zaječí
oči i ve snu otevřené
ve snu se za Lidušskou žene
ona ho vidí zaječí
ó ty mi neublížíš že ne
buď velký větší největší

Točí se točí bludný kruh
jak kolo studny v Karlštejně
tři páry vedle druhu druh
tahají marně za popruh
všech šest je na tom celkem stejně
točí se točí bludný kruh

Rozkvete obraz do kýče
kružnice zhubne na poloměr
než děti a než rodiče
vypočtou obrácený poměr
dost času na flirt na chtíče
básníka se to netýče

Vavřinec touží po Adéle
Huga zas hledá Helena
je touhou celá zelená
už nelze vydržeti déle
hlas se jí chvěje jako želé
jeden dva tři a je to celé

Ty tam jsou písně našich chův
obětujeme jakost množství
ovečky bílé hafan rozštvi
zbyl na jazyku cizomluv
a v srdci zbylo cizoložství
ty tam jsou písně našich chův

Rybníček plný žabince
rákosinami lemovaný
vábící vonným teplem vany
Adéla láká Vavřince
úlisným tělem polopanny
v rybníček plný žabince

Uprostřed svěží zeleně
pobledla louka posečená
v kouzelné chyšce v kupce sena
se dvoří Hugo Heleně
nesměle napřed zeleně
pak lépe až jsou muž a žena

Večer se plíží z úkrytu
čas promenády pro světlušky
plíží se tulí v ulitu
hlavy se kladou na podušky
polibky šťavnaté jak hrušky
se opékají v ohni rtů

Zaplakal měsíc do listí
samoten zůstal básník v lese
nerušen láskou závistí
škatule srdce hejbejte se
on už ví jak vás přemístí
Zaplakal měsíc do listí

Tři páry řeší rovnici
rovnici o třech dobře známých
vyznává básník měsíci
že ztratil smutek tesknici
úsměv mu sedí v sanici
jak paní vezoucí se v saních

Básník se luně zpovídá
opojen jede domů v drožce
(opojen? po takové trošce?)
unaven klesne na rohožce
sní básní honí Davida
pro větší efekt ve škrabošce

Vítězslav Nezval 1932

Slunce se brouzdá v zeleni
paprskem šimrá pampelišky
jež šíří vůni čerstvé jíšky
k básníku který nelení
vylévat z modrooké dížky
obrazy verše znamení
mění je v sny a mámení
takže
na modrém stropě
visí
blýskavému puchýři podobná
koule
bubnuje
kaloriemi
na hliněnou podlahu
a tahá
zelené
prosícím rukám podobné
šlahouny
netřesku
zatímco
blanokřídle aeroplány
vrčí
roznášejíce milostná poselství

LACINA, Václav. *Čtení o psaní*. 2. vyd. Praha: B. Janda – Sfinx, 1949, s. 54. Nová česká próza; sv. 31.

Vladimír Neff (1909–1983)

Prozaik, dramatik, scenárista, překladatel, otec spisovatele Ondřeje Neffa. V letech 1935–1939 pracoval jako redaktor v nakladatelství Melantrich.

Ještě před příchodem do Melantrichu vydal satirickou groteskní pohádku *Poslední drožkář* (1935) parodující nejen tehdy populární brakovou literaturu (kovbojky, detektivky), ale na příkladu Vítězslava Nezvala a jeho tvorby i surrealistickou poetiku. V postavě básníka Viksoslava Činela – neustále opilého alkoholem a vlastní poezií – zesměšnil Nezvala od „hlavy až k patě“: od charakteru přes fyzický vzhled až po básníkovu mluvu a tvůrčí metodu (stejně jako Čapkův „Nezval“ z povídky *Básník* i ten Neffův se vyjadřuje pro ostatní v nesrozumitelných básnických obrazech). Postava Viksoslava Činela je do jisté míry hybatelem děje, věnovány jsou jí dvě kapitoly.

Stručně k ději románu: Pantaleonu Šťádrovi, poslednímu pražskému drožkáři, se jedné noci zjeví patron drožkářů sv. Kryštof a splní mu (jako v pohádce) tři přání: dostatek kaše pro sebe, dostatek ovsa pro jeho vychrtlou a starou kobytku Mutafovou a něco, čím by se Mutafová odlišovala od všech ostatních koní – křídla. Z obyčejné drožky se přes noc stává zázračný létající kočár říditelný kouzelnými slovy „avajá“ (nahoru) a „azajá“ (dolů). Mezi prvními cestujícími je básník Vikoslav Činel, který Šťádrovu kobytku považuje za bájněho Pegase; snaží se ji marně osedlat (což mu nejde kvůli korpulentní postavě a váze) a získat tak zpět básnickou inspiraci. Nasedá tedy do kočáru a Šťádra s ním vzlétá nad Prahu. Činel v extázi z letu v kočáře taženém „Pegasem“ a z navrátní se básnické inspirace z drožky vyskočí. Šťádra polekán touto událostí opouští Prahu a přes zastavení na Korsice prchá až do Jižní Afriky; mezitím je na něj pro atentát na básníka Činela a údajnou vojenskou špionáž vydán mezinárodní zatykač.

V Jižní Africe se český krajan dobrodruh hadži Harry Skočdopole, toho času vůdce afrického domorodého kmene Matumanů, násilím zmocní létající drožky; Šťádra sražen Harrym Skočdopole z letícího kočáru přichází o rozum a šílený bloudí africkou divočinou. Hadži Harry Skočdopole (policíí pokládán jakožto majitel létající drožky za Pantaleona Šťádra) je dopaden a postaven před jihoafrický soud. Soudního líčení se účastní sám Vikoslav Činel¹⁸, který stahuje své obvinění proti Šťádrovi a vysvětluje pravý důvod podání trestního oznámení, totiž najít Pegase, zdroj básnické inspirace. Básník Činel je po skončení líčení donucen přítomnými diggery (hledáči diamantů) vyslechnout si tramské, operetně laděné písně. Umučen jejich poslechem umírá.

Pravý a rozumem opět obdařený Pantaleon Šťádra se nakonec se svou okřídlenou kobytkou Mutafovou vrací do Prahy a nabývá létající drožkářskou živností nezměrného bohatství.

Poslední drožkář

Kapitola šestá: Let Viksoslava Činela

Téže noci krácel básník Vikoslav Činel, nedotčen časem a o soudobých událostech ničeho nevěda, křivým krokem křivými uličkami. Šel zprvu, pokud se pamatoval, v hloučku vážných a pohřebně zpívajících přátel; pojednou však umlkl jejich zpěv, básník se ohlédl a hle, byl opuštěn a sám.

„Jsem sám a smutek mi svítí na místě hvězdiček,“ pomyslí si truchlivě. „V mé hlavě dlí marnivé ticho zatracenců a já se propadám puklinou žluklého času, prázdný jak švihák v neděli. Co je to se mnou?“

Opřel se o lucernu a přemítal.

„Vždyť jsem měl šest párků s křenem, dvě piva, no a šlo se dál; a pak vepřovou, hezky tlustou, s knedlíkem a se zelím, šest piv, no a šlo se zase dál; a pak se pil nějaký žlutohnědý koktejl. Co to bylo? Nevím. Pěnu to mělo. Snad to bylo taky jenom pivo. Vypil jsem toho moc. A přesto –“

18 Možná právě první dva verše Nezvalovy básně *Na cestě* ze sbírky *Pantomima* (1924) „*Ujedu lidem do Afriky / Můj dřevěný koník mě tam zaveze*“ inspirovaly Neffa k tomu, aby postavu Viksoslava Činela nechal v honbě za okřídlenou drožkářskou kobytkou (domnělým Pegasem) doputovat až na černý kontinent a tam i zemřít.

Odlepil se od lucerny a pokračoval ve své vratké chůzi.

„A přesto je prázdno v mé hlavičce, prázdno. Poslušen výstrah chmurných asketů, kteří mi domlouvali, abych přestal chlastat, vracím se domů a budu se snažit zaspát úděsný uragán dne; ale jak se probudím? Zda s hlavou myslivě činorodou? Či stejně prázdnou, jak, běda, teď?“

Zahalil se těsněji do svého svrchníčku a otylou tvář obrátil k černému nebi.

„Obávám se, že s ještě prázdnější, pokud vůbec možno,“ zašeptal ponuře. „Křčmáři, dejte mně pít. Pil jsem a budu pít zase, chci utratit poslední hrst peněz, a až cele propadnu magii žlutohnědých alkoholů, políbí mě křčmář na rozloučenou, vyhodí mne do děsivého dýmu kvačícího jitra a já klesnu přemožen. Lidé, již se zastaví u mého bezvládného těla, zakývají hlavou a řeknou: Hle, umřel básník.“

Zaťal pěsti a zakoulel divoce očima.

„Proč, u všech kozlů, vedu surrealistické monology, když mě nikdo neposlouchá? Dokaž, básníku, dokaž, že nejsi v koncích a nemluv planě. Tvoř, ale raděj mlč. Peníze rozházels a teď pracuj, ať máš zítra na činži.“

Vytáhl tužičku a významně zašeptal do syrového ticha spící ulice:

„Pozor, nevyrušovat. Básník pracuje.“

A jal se chvatně psát na svou mírně ušpiněnou manžetu:

„Tydli tydli tydli
dědek bábu mydlí
Fidli fidli fidli
už oba vystydli
Dli.“

Se svaštěnými brvami pročítal svůj výtvar.

„Není to špatné,“ usoudil. „Nezávaznost dětské říkanky a rozehraná bujnost bez veškerého meditativního zatížení. *Tydli tydli tydli*: to je růžově něžné jako skřek uslintaných dětských úst. *Dědek bábu mydlí*: svébytný lyrismus prostinké scény z lidského zvířince. A zejména poslední verš: *dli*. Drnkáš křehoučkou melodií a najednou bříknješ do kláves: *dli*. Klaun tiše stojí a šklebí se. Najednou chopí nůž a propíchne si srdce. *Dli*. Zázračná slabika *dli*! Dojímáš artificialností rachotu aeroplánu i prostou emotivností své lidské osnovy. Zázračná slabika *dli*! Když už nemůžeš dál, řekneš: *dli*. A je to. Báseň v kostce.“¹⁹

A tu se Činel zhroutil.

„Když už nemůžeš dál!“ opakoval s pláčem. „A já už opravdu nemůžu dál. Jsem hotov. Jsem hotov. Jsem hotov.“

Sedě na bobku, zahalen do pomačkaného roucha, usedavě plakal.

Hodiny na blízké věži vážně odbily jednu s půlnoci.

[...]

S hlubokým bolem teď přistupuji k líčení osudného příběhu, který rozvrátil duševní klid drožkáře Šťádry.

Nebyl nijak překvapen, když po několika stometrech jízdy spatřil otlého muže, zahaleného v pomačkaný svrchníček, sedícího na bobku uprostřed uličky a usedavě plačícího. Věděl, že lidé, vracející se za noci vrávoravě domů, mají opici buď smutnou, nebo veselou. Jsou to dvě ostře ohraničené kategorie hýřilů; přechodu mezi nimi není. Ti veselí se smějí, bujně pokřikují a hulákají, zatímco ti smutní, inu, kvílejí a pláčí.

Šťádra nezazlíval hýřilům a měl je upřímně rád, neboť z nich bylo možno bohatě finančně těžiti. Stalo se totiž přecasto, že jim nohy vypověděly službu, a tu Šťádra, byl-li náhodou při tom, bez dlouhých řečí je usadil v drožce, vynutil na nich udání adresy a zavezl je domů. Bylo to prosté, samaritánské, demokratické a vynášelo to peníze.

19 Neff tímto odkazuje na úvodní báseň Nezvalovy *Depeše na kolečkách* (sb. *Pantomima*, 1924), v níž je slabika „dli“ použita sedmkrát.

Když tedy spatřil otlého, plačícího muže, pomyslně si, že není důvodu, proč by neměl zakončit tento přeradostný den malým občůdkem. I seskočil z kozlíku, rázně přikročil k truchlícímu a zaklepal mu na rameno.

„Hej,“ pravil bodře.

„Jsem hotov,“ úpěl básník. „Jsem hotov.“

„No, tím líp,“ odvětil Šťádra, „aspoň na nich nemusím čekat.“

A uchopil ho pod rameny, aby mu pomohl na nohy.

„Nedotýkej se mne!“ vykřikl Viksoslav Činel. „Nech mne o samotě. Jsem zasmušilý Nero; jsem tůň, již vypily mrtvé dívky; zemřely v hrůze, když jim do klínů napadaly lístky uvadlých růží. Jsem rudý jazyk, vyplazený z okna; jsem mstivý rachot děravého bubnu; jsem opilý pirát, jenž zardousil novorozeně.“

„Proč mi to povídaj, když je to na nich vidět,“ přerušil ho Šťádra. „Jedem.“

A unášel ho energicky k vozu.

Tu spočinuly básníkovy vodnaté oči na vyzábělé postavě kobyly Mutafové. Jeho kulatá tvář strnula na okamžik v hluboké konsternaci; pak vzplanula jasným plamenem čisté radosti.

„Pegas!“ vykřikl přerývaným hlasem a vyrval se ze Šťádova objetí.

„No, jakejpek Pegas,“ chlácholil ho Šťádra. „Voni možná viděj, že můj kuň má křídla, ale to se jim jen zdá, protože jich to pití vzalo drobet na mozek. Tak honem nasednou a nekoukaj se na to.“

Ale básník neměl v úmyslu nasednout. Klesl před Mutafovou na obě kolena, roztáhl obě ruce a zvolal:

*„Bylo to roku dva tisíce a něco
Noc vzlykala na klandru
já přestal být básníkem
protože nemaje už k propití ničeho
propil jsem srdce
Zhasil jsem lampu v rákosí
věda že moje rány
se v nemocnici nezahojí
neplačte neplačte neplačte
královno Marianne
láska bdí i v sanatoriu
odejdeme do zelenohnědého města
už nebudete modistkou
Nevděčná
koupil jsem vám černý šáteček
za korunu padesát
protože slzy jsou oranžové
no a co dál
dodělal jsem báseň
jéje jéje jéje.“*

Obrátil se vítězně na Šťádra.

„To bylo, co?“ pravil s hrdým úsměvem.

„Jakživ neviděl,“ zabručel drožkář překonán. „To už je delirium, pane. Studený vobkladky na hlavu a přes prsa, hodně černý kávy, klidně ležet a snad jich to přejde. Ale teďka hlavně: kde bydlej?“

„Ve chvíli, kdy básník umdléval, zjevil se mu Pegas,“ šeptal Viksoslav Činel zaníceně, stále kleče před kloubnatýma nohama kobyly Mutafové, pozorován jejím nechápavým okem. „A rázem, hle, všechno se vrátilo, s mozku se s rachotem sesypaly šupiny a já jsem chytřejší než kdy jindy. Nakloň se k mé hlavě, krátkonohý muži: uslyšíš v ní houkání třiceti sirén, oznamujících, že padla.“

„Tak jedem, nebo nejedem?“ přerušil jej Šťádra.

„Vzhůru!“ zahalekal Viksoslav Činel a povstal na vratké nohy. Vzhůru k letu za básnickou emoci! Papoušek na hřídeli. Jízda na kolotoči do Waikiki. Maximum představ za vteřinu. Milenci, již zkameněli a nemohou se políbit. Bába s nůši na měsíci. Bengály mrtvých. Děs bažin. Soumrak mlčící hvězdy.

„Ráčeť nasedat,“ mínil Šťádra. „Lípový thé by taky neškodilo. Hodně vypotit. Ale hlavně nezapomenou na ten vobkladek přes prsa.“

„Hořící hřbitov,“ odvětil nadšeně Viksoslav Činel a ujal se horečných pokusů vydrápati se na hřbet kobylky Mutafové. „Ach tolik bídy je na světě, jsi hubená, Miriam, ale to nevadí, jen když máš rakev a housle!“

„Hej, mladej pane,“ rozhořčil se Šťádra a stáhl jej za cíp svrchníčku, „takhle to nepude. Buďto si sednou pořádně do kočáru, nebo jich tady nechám brečet na chodníku.“

„Také se mi zdá,“ pravil básník zklamaně, „že má nesmírná otylost mi zabraňuje v tom, abych se vydrápal na Pegase.“

A zalomil rukama.

„Co dělat?“ zaúpěl. „Má mi můj metrák sádelné hmoty bránit v cestě do rudé výhně vytržení? Jsem tak sláb, Miriam, a tvůj hřbet se podobá dvěma pahorkům, na něž spěje poutník, klapaje kastaněti a lkaje.“

„Tak si sednou na kozlík vedle mne,“ navrhoval Šťádra, vycházející ze zásady, že bláznům a mužům, octnuvším se v deliriu, není radno bránit v jejich vrtochu.

„Na kozlík,“ zaradoval se Viksoslav Činel a jal se slézati stupátko. „Na kozlíku sídlí modrý smutek, ustaň, sladký větre, měsíční záliv chce zůstat teskně zářivý jako před pěti sty lety pěti dny pěti vteřinami.“

„No tak,“ pravil spokojeně Šťádra, usadil se vedle něho a vytáhl bič z rourky. „Teď se jich ptám naposled a důrazně: kde bydlej?“

„V leknínové záplavě světél,“ odvětil Viksoslav Činel vzrušeně. „Ale marně se ptáš, světče, vždyť východiskem všech otázek je pohanský půlkruh smrti. Já chci letět.“

„Letět!“ zabručel nevrle Šťádra.

„Letět!“ opakoval Viksoslav Činel plačtivě jako dítě. „Letět!“

Drožkář Šťádra si pomyslel, že uspokojení každého vrtochu stojí peníze a že by bylo zpozdilé odpírat šílenci splnění jeho přání, je-li v jeho moci, splnit je.

„Kolik mi daj, když poletíme?“ ptal se opatrně.

„Pět peněz!“ navrhoval básník. „Pět peněz!“

„Zelených?“ tázal se Šťádra.

„Bodry muži, nepostrádáte básnické představivosti,“ pochvaloval Činel. „Pět zelených peněz zmizelo pod hladinou jako tonoucí cihla. Vzhůru.“

„Neříká se vzhůru,“ namítal Šťádra. „Říká se avajá.“

Kočár se vznesl.

„Avajá!“ vykřikl Činel nadšeně. „Avajá! Avajá! Avajá!“

Mutafová letěla jako meteor do černé hlubiny nebes.

„Azajá!“ řval zoufale Šťádra, neboť vzduch počal řídnout.

Kočár se řítil dolů.

„Avajá!“ hulákal básník. „Z otráveného kahanu vyšplíchla kapka oleje a padla do věčnosti, avajá! Avajá!“

„Azajá!“ opravoval ho Šťádra.

Bystrooký strážný voják na Pohořelci si znovu všiml podivného nočního přízraku, poletujícího nad městem nepochopitelným způsobem, chvíli se řítícího vzhůru a chvíli zase závrtným pochopem padajícího do hlubiny. Upozornil na to velitele stráže a z temnoty zase vytryskly bílé šipky reflektorů a počaly se komíhati v kompaktní temnotě; v dálce zabzučely zlověstné hlasy stíhacích letounů.

„Něha šedavých přísvitů,“ volal básník,

„růžová pata ženy

to všechno nic neznamená

*dnes platí jen: Avajá! Avajá!
Ať si chceš nebo nechceš
náš kolektivní výkřik nepřehlušíš
jen jedno je silnější než praskot rybích kostic
Avajá! Avajá! Avajá!“*

„Azajá,“ přehlušoval ho Šťádra, spínaje ruce a potě se ledovým potem.
„Avajá!“ namítal básník. „Avajá!“

*„Satan se chechtá
ale nepřechechtá
věčný šum lehkonožných vln
fosfor lásky září i na světle
i v plamenech tmy
truchliví odcházíme
a voláme: Avajá! Avajá!“*

„Azajá!“ křičel Šťádra chrochtaje hrůzou.

Bílý paprsek dopadl na zmítající se kočár a k němu se přidružil druhý a třetí; rachot se povážlivě blížil.

*„Bouřící propeler
zneklidněný jarem
úder do bubínku
radostný randál
rozjásaných rytmů
rachot ryčných rýmů
ratata ratata ratatata
rum!“*

Kočár byl teď definitivně lapen a sledován světlem reflektorů, ať stoupal, či klesal. Smělý pilot lehkého stíhacího letadla doletěl na dosah ruky a cosi řval, ale rachot motoru pohltit jeho slova.

„Avajá!“ řval básník u vrcholu vytržení.

*„Čepobití tmavozelených kasáren
proměnilo se v zlatého motýla
a dunělo jako těžká děla
stříkající krví
a volalo:
Avajá! Avajá!“*

A toto vábivé slovo vykřiknuv, rozpřáhl ruce a zřítíl se do hlubiny.

Smělý pilot vykřikl, pozorovatelé na Pohořelci vykřikli a nešťastný Šťádra, polomrtev děsem, chytil se za hlavu a podlehnuv prvnímu impulsu sebezáchrany, švihl – poprvé v životě – kobytku Mutafovou, jež zamávala ze všech sil křídly a jala se ulétati od místa katastrofy rychlostí tak překotnou, že statečný pilot se záhy vzdal pronásledování. Zázračná drožka svištěla chladnou nocí jako vystřelená bomba, zatímco básník Činel (pro uklidnění čtenáře napovídám, že spadl na hromadu smetí a že se mu nic nestalo, o zlomení nohy nemluvě) prorážel svým těžkým tělem vzduch a vykřikoval u vytržení:

*„Hořící větrné mlýny
tonou v slepém zrcadle
polib mne královno Marianne.“*

[...]

[Zpráva v českých novinách]

„Okřídlený zázrak,“ četl Štádra, „o němž jsme obšírně referovali a jenž před nedávnem rozrušil pražskou veřejnost, měl dramatické vyvrcholení, jež mohlo skončit tragicky. Znamý básník Viksoslav Činel potkal dnes v noci v Plynární ulici Štádruv okřídlenou drožku, a chtěje získati nové básnické zážitky, najal ji k nočnímu letu nad Prahou. Kočár vzletěl, a když byl ve výši tří set metrů, vrhl se drožkář, patrně v náhlém pomatení smyslů, nečekaně na sympatického básníka a svrhl jej do hlubiny. Básník však měl štěstí: odbyl si strašlivý pád, který by každý jiný zaplatil smrtí, lehkou zlomeninou nohy a několika oděrkami, neboť náhodou spadl na hromadu smetí, již mu milosrdný osud připravil doprostřed Václavského náměstí. Štádra zmizel divokým letem z místa činu, ale policie celého světa byla okamžitě zpravena o jeho úniku. Byl na něho vydán zatykač, protože je podezřelý z vojenské špionáže a protože zraněný básník na něho ihned učinil trestní udání pro nepochopitelný atentát.“

[...]

[Výslech hadžiho Harryho Skočdopole]

A tak navštěvoval nerudný, kloubnatý muž s ohněm po celou noc nebohého hadžiho a za tuto noc se nebohý hadži přiznal: k zavraždění obchodníka s dobyt看em, ke krádeži perlového náhrdelníku, k zapálení Říšského sněmu, k potopení Lusitanie, k bigamii, k tajnému pití Haagovy kávy, k pašování kokainu, k výrobě tereziánských tolarů a konečně k atentátu na Bernarda Shawa. Po každé z těchto výpovědí se kloubnatý muž vzdálil a po každé se zase vrátil řka:

„Je to prej moc hezký, že ses k tomu přiznal, ale furt a furt to nejni vono.“

A pokračoval v bití.

Teprve po přiznání atentátu na Bernarda Shawa se vrátil s jinou.

„Prej ten dotyčný Bernard to nebyl, ale byl to jinej básník, taky moc slavnej.“

Hadži Harry Skočdopole vykulil oči.

„Kdo?“ vydechl.

„Ňákej Viksoslav Činel. A teď alou k vejslechu.“

[...]

[...] do kanceláře se vrátil muž v černém plášti a s černou buřinkou na hlavě, rozčileně třímaje rozložitou plachtu novin.

Na přepadlé, popelavé tváři agenta romantiky se rozhostil vlídný úsměv.

„Á, můj nešťastný Hannibal,“ pravil srdečně, vztahuje ruku k přátelskému shake-hand.

„Žádnej Hannibal, já se menuju Štádra!“ křičel přerývaně návštěvník. „Pro milosrdenství boží, pane Judge, kolikátýho je dneska?“

„Šestnáct,“ odpověděl nechápavě agent romantiky.

„Šestnáctýho,“ opakoval Štádra se zřejmou úlevou.

„A přelíčení je sedumnáctýho. Představte si, padly mi do rukou český noviny a v nich stálo todleto a mně jakoby se bylo v hlavě rozsvítilo, najednou jsem věděl, že nejsem Hannibal, že jsem Štádra a že to jsem já, kterému ukradli vokřídlenýho koně.“

Agent romantiky lítostivě zachmuřil brvy.

„Vzpamatovat se, člověče,“ pravil káravě. „Už jste si vzpomenout, jak se jmenujete, to je něco. A až zahnat ta horečná představa o okřídlený kůň, tak...“

„Žádná horečná představa!“ zalykal se Štádra. „Jsem zrovna tak zdravěj a vědomej jako vy! Přečtěte si radši tady to a nemluvte zbytečně!“

A ukazoval prstem na článek, označený tučným nadpisem **Záhada létajícího koně**.

Nechápající agent romantiky si očistil brýle a četl:

„Jak jsme včera oznámili, byl před čtrnácti dny zadržen v Bimberley v Jižní Africe náš krajan, poslední pražský drožkář Pantaleon Štádra, jenž před nedávnem ohromil pražskou veřejnost nevysvětlitelným trikem svého létajícího koně a zmizel z města, když se byl provinil nezdařeným atentátem na život básníka V. Činela, jenž na něj ihned podal trestní udání. Pro tento atentát a vzhledem k tomu, že létající drožkář Štádra je podezřelý z vojenské špionáže, byl na něho vydán zatykač a všechna policejní střediska světa o tom ihned informována. Ale Štádra jako by se byl do země propadl a objevil se teprve uprostřed diamantových polí v Bimberley, kdež byl ihned zatčen. Bimberley odmítla jej vydati našim úřadům, neboť se sama zajímá o špionážní stránku této věci. Případ vzbudil nesmírný zájem a k přelíčení, jež se bude konati 17. t. m., sjelo se nescetné obecenstvo, což, jak musíme konstatovati, značně prospěje zanedbané propagaci českého jména v cizině.“

Kapitola třináctá: Viksoslav Činel zasahuje

Přelíčení konalo se v narychlo zrobeném stanu, neboť bylo zjištěno, že bimberlejská soudní síň naprosto nevyhovuje svému účelu, jelikož šerif Jacobson v ní od nepaměti pěstoval pampelišky. Byl vášnivým kaktusářem, než přišel do Jižní Afriky; ale když viděl, že tomuto druhu květeny se zde daří na každé mezi, zanevřel na ni a věnoval se výhradně pěstování pampelišek.

Ale ze všech zvědavců, kteří se sjeli z blízkého či dalekého okolí, ať letadly, vlaky či rozviklanými fordkami, těšil se největšímu zájmu tajemný cizinec kulaté tváře a přemýšlivé hlavy, ozdobené baskickou čapkou. Přijel zdaleka, jak nasvědčoval jeho zaprášený oděv, a lehce kulhal, čemuž čelil energickým užíváním turistické hole, opatřené vkusným štítkem s nápisem Hrad Kokořín. To vše ovšem značně vzbuzovalo podiv veřejnosti; ale největší úžas způsobilo, že cizinec, vkročiv do Bimberley, nijak se nestaral o hostinský podnik, kde by uložil svůj tlumok a kde by odpočinul zemdlenému tělu, nýbrž obrátil se rovnou na místního strážníka těmito nepochopitelnými slovy, vyjádřenými plynou angličtinou:

„Neúnavná rotace běhujících kol zanikla v modrém bahně už dávno vymřelých přístavišť, ale dvacet tisíc kilometrů šest metrů třináct centimetrů hluché cesty nepřineslo úlevy věčně čilému ocasu věčně čilého meteoroidu, který byl odsouzen k putování pichlavými ohnisky nebeského hvězdoviště trestem za to, že neposlechl moudrých zákonů Keplerových. Ale co na tom, vždyť má cesta, běda, skončena a já se nevyznám v tomto vrtkavém městě gazolinových lamp a nevím, kde ho mám hledati.“

„Koho hledáte, gentlemane?“ ptal se přísně strážník. Nenápadně přičichl k ústům cizincovým a podivil se, seznam, že z nich vychází dech nijak nezkalený, ba naopak parfumovaný pastou na zuby.

„Koho hledám? Pernatce ovšem, Pegase, okřídleného koně, zázrak věčné inspirace, koníčka, běda, trpce pohřešo –“

„To musíte tamhle přes náměstí,“ přerušil jej strážník, „první ulice vpravo, druhá vlevo.“

Tajemný cizinec zavýskl jako chlapec, poskočil na zdravé noze a jal se páditi udaným směrem. Zastavil se jen jednou, aby zakoupil láhev rumu; a tuto láhev získav, pokračoval v trysku a zjednal si přístup k přísně střežené kobylice Mutafové pouhým šeptnutím svého jména, před nímž ustupovali i nejmocnější muži zákona:

„Viksoslav Činel.“

Mutafová byla zřejmě unuděna na nejvyšší míru, neboť už čtrnáct dní se jí nedostalo procházky ni letu a její pernaté údy byly po celou dobu Skočdopolovy vyšetřovací vazby ohledávány užaslými soudními znalci.

Udýchaný Viksoslav Činel vnikl do zamřížované stáje, v níž byla ubytována, a padl před ní na kolena, až to bouchlo. V této pozici strávil nehnutě celou noc a patrně se modlil, čemuž nasvědčovala jeho zářící tvář a uchvácené oči; byl by se podobal bronzové soše vytržení a inspirace

nebýt toho, že časem sahal po nedávno zakoupené láhvi rumu a posilňoval se vydatnými loky. Teprve k ránu ji obratně prázdnou vyhodil zamřížovaným oknem.

V deset hodin bylo zahájeno přelíčení.

Stan už byl přeplněn hlučící sběří neholených diggerů, v jejichž ohavném davu zanikalo jemné, kulturně interesované obecnstvo z měst; básník Viksoslav Činel se však za hojného užívání bodce turistické hole přece rázně protlačil do první řady. Byla zabrána statnými muži, jejichž hlavy byly celé pokryty tlustými vrstvami bělostných obvazů, z nichž tu a tam vykukovalo oko, kus nosu či pohmožděné ucho; a nedosti na tom, někteří měli ruce na pásce, jiní zas se udržovali mužně vzpřímení pomocí berlí či holí s kaučukovými konci.

„Kdo jim rozbil tváře a zpřerážel hnáty?“ pomyslí si Viksoslav Činel, vypadnuv na chvíli ze svého obvyklého způsobu myšlení.

Nastal dramatický okamžik, podtržený významným šumem obecnstva; do postranního otvoru stanu vlezl obžalovaný, poznamenaný rudou páskou na rukávě, provázený dvěma strážníky. Nešťastný hadži Harry Skočdopole byl už jen stínem bývalého hadžiho Harryho Skočdopole; nehledě k jeho nesmírné vyzáblosti a k špíně cárů, jež halily jeho tělo, tvář měl znetvořenou nesmírnou opuchlostí obou pysků, způsobenou při pádu z okna utrženým zraněním, jež se nehygienickým životem ve vyšetřovací vazbě značně zhoršilo. [...]

Viksoslav Činel udiveně zamrkal, když spatřil hadžiho.

„Viděl jsem ovšem jeho obličej zkreslený měňavým prismem žlutohnědých alkoholů“, pomyslí si, „ale bylo to prismo natolik působivé, aby se chřestivý kostlivec úděsně proměnil v dobrodušného otylce a naopak? Pil jsem tentokrát opravdu tolik?“

Hluboce se zamyslí.

„Nezlob se, Marianne, už asi jo,“ zakončil svou úvahu.

Hadži Harry Skočdopole chabě sklesl na hrubou lavici obžalovaných a v té chvíli jeden z obvázaných mužů, v nichž čtenář zajisté poznal surové diggery, zadrnkal na kytaru a jeho zmrzačení soudruzi spustili tlumeným dvojhlasem:

*Nelituj, příteli věrný,
že budeš do basy černý.
Člověk je přece tvor křehký,
do basy přijít je lehký.
Musíš se smířit se zlým osudem:
Dyt' – my – tam – za – te – bou – ta – ky – pu – dem,
dyt' my tam za tebou taky pudem.*

Hadži Harry Skočdopole poděkoval zpěvákům chabým pokynutím ruky, zřejmě dojat. Byla to jímavá chvíle. Zarachotila bouře potlesku, jež však byla přece přehlušena bolestným zaúpením smrtelně bledého básníka Viksoslava Činela.

„Rudý alarm msty!“ zaječel. „Co to zpíváte, vždyť je to hrozný! Hrozný! Nevydržím! Nevydržím! *Musíš se smířit se zlým osudem, dyt' my tam za tebou taky pudem* – óóó, vražda! Óóóóó, trýzlivá flageoleta smrti! Aby vám čert huby zašil, zloději duší!“

„Tak se mi zdá, že se vám naše píseň nelíbila, mladý pane,“ pravil mrazivě jeden z obvázaných mužů, hrozivě zakývav rzivým chmýřím obrostlou pěstí.

„Rýmy růžové jak opařené podsvinče!“ sténal básník. „Verše lepkavé jak ucucaná pokroutka v ústech nemluvně! Óóóóó, nevolnost žaludeční! Óóó, migréna!“

„Tady bude ticho,“ zahřměl šerif, „nebo dám okamžitě vyklidit stan.“

„Pardon, pardon, tady musím v první řadě já promluvit své sloveso,“ ohradil se Viksoslav Činel. „Toto přelíčení je zbytečné jako vyteklá hvězda. Jako dětský ohniček prvních lásek. Jako roztržená opona věků. Je nesmyslné jako smích zoufalce.“

„Kdo jste vlastně, že se vodvažujete tvrdit takový věci?“ podivil se šerif.

Básník se divadelně odmlčel.

„Jsem Viksoslav Činel,“ pravil po chvíli.

Diváci zašuměli vzrušením a hadži Harry Skočdopole vyskočil na své vrávoravé nohy. „Teď to praskne,“ pomyslně si v šílené hrůze. Snesl bití, snesl vyšetřovací vazbu, byl ochoten i přijmout trest za provinění, jehož se nedopustil, a ani slovem nedal najevo, že to je tragický justiční omyl a že jeho jméno není Šťádra Pantaleon, nýbrž Skočdopole Harry. Příčiny této tvrdošijnosti byly více jak zřejmé; věděl, že prokázáním totožnosti by ztratil všechny nároky na okřídlenou drožku, jež byla cennější než všechny poklady světa. Teď se tu však znenadání objevil muž, na něhož Šťádra prý provedl atentát. A tento muž tvrdí, že přelíčení je zbytečné jako vyteklá hvězda. Věc byla jasná. Všechno bylo ztraceno.

„Viksoslav Činel?“ podivil se šerif Jacobson. „Ten pán, kterého zde přítomný obžalovaný Šťádra Pantaleon shodil z drožky?“

Básník němě přikývl.

Hadži Harry Skočdopole nevěřil svým očím ni sluchu.

„Nepoznal, že já nejsem von?“ pomyslně si užasle.

„Pronásledoval jsem ho udáním až na okraj dějin,“ pravil básník. „Ale, přátelé, nezapomínejte na rozbitý čarodějnický kelímek našich snů, který jsme vyhráli na los věčné loterie, podstrčený pohotovým krysařem.“

„To je hezký,“ zamyslně se šerif Jacobson. „Ale ještě hezčí by bylo, kdybyste mluvil trochu srozumitelněji.“

„Což nechápete?“ žasl básník.

„Ani slabiku,“ přiznal se šerif.

Viksoslav Činel se opanoval s hrdinným vypjetím vši energie.

„Tedy,“ promluvil s odporem všedním jazykem smrtelníků, „abyste tomu rozuměli, pánové: já jsem podal udání na tady toho pána, majitele Pegasa, protože jsem měl vztek, že mi s tím Pegasem uletěl.“

„Protože jste měl vztek?“

„Snad ani ne vztek,“ rozpomínal se Viksoslav Činel. „Bylo to v těch truchlivých chvílích mého života, kdy jsem cítil, že vyschl živý zdroj mé inspirace. Jedině Pegas jej mohl obnovit. A Pegas ulehel neznámo kam. Měl jsem jej honit? Jak? A kde? Jsem otlý a nemohu běhat. Jsem chudý a nemohu jezdit. I svalil jsem tento úkol na bedra policie tím, že jsem na majitele Pegase podal udání pro těžké ublížení na těle. A ve chvíli, kdy Pegas byl lapen, stalo se mé udání bezpodstatným. Vsedl jsem do nejrychlejšího letadla a šel jsem za ním až sem. Strávil jsem u něho noc nejčistšího vytržení. Stvořil jsem nesmrtelná díla. Jen si poslechněte.“

A povysunuv z rukávu manžetu, jal se zvučně předčítati:

*„Ó předvečere urny
Připomínající masku modrého biskupa
Líbezný jak bílé mámení
Tragický jak zhasínající louč.“*

Ustal, neboť kdosi neznámý mu opřel hrot těžkého bowie-knifu mezi třetí a čtvrté žebro zprava.

„Čili,“ ozval se obhájce hadžiho Harryho Skočdopole, „je dokonale zbytečné, že tady vůbec sedíme. Navrhuji propustit mého obžalovaného klienta Pantaleona Šťádra s náležitými omluvami a v klidu se rozejít.“

„Ano, ale je tu ještě podezření z vojenské špionáže,“ namítal šerif Jacobson. „Tu by bylo vhodné vyslechnout mínění vojenského odborníka.“

Předstoupil muž v modré uniformě, obtočený zlatými šňůrami.

„Podle mého mínění,“ pravil opovržlivě, „podezřívati majitele okřídlené kobyly z možnosti vojenské špionáže je naprosto liché a pro vojenské kruhy dokonce urážlivé. Je zapotřebí svrchovaně lstivé hlavy a krajně rafinovaných prostředků, chce-li někdo armádě vyrvat některé z jejích tajemství. Připomínám případ božské Máry Hata, jež byla nucena svést postupně generály Szukowa, Podbipientu, Gruggyho a Raskolnikova, dále kapitána O'Harveye, poručíky Tannyho a Remmyho, svobodníka Pitigriho a šestnáct neznámých vojínů, aby vypátrala, z jaké kůže jsou

zhotovena bagančata jihoafrické armády, a jež hrdinně skonala, volajíc výsměšně: „Zastřelte si mne. Je vám to houby platný, protože teď mi už nevyrvete tajemství, že vaši vojáci choděj bosí!“ To je špionáž, pánové. Před tím klobouk dolů. Je to dojemné. Je to nebezpečné. Je to krásné, může se to hrát i v biografu a lidé při tom brečej! Ale okřídlená kobyla? Dass ich nich lache, meine Herren. Ha, ha, ha.“

Takto skončilo památné přelíčení drožkáře Šťádry a kobyly Mutafové, přelíčení, jemuž nebyl přítomen ani drožkář Šťádra, ani kobylka Mutafová.

Šerif Jacobson, rozplývá se v mrzkých omluvách, odstranil z rukávu hadžiho Harryho Skočdopole potupné červené znamení vyšetřovanců, hodil je na zem a lid se vytrousil ze stanu. Básník Viksoslav Činel zůstal však ztrnule stát a nehýbal se; kolem něho trčely příšerné postavy surových diggerů a krásné Betty.

„Tak se nám zdálo, pane Činel,“ pravil digger, který dosud tlačil hrot svého bowie-knifu na citlivé místo mezi básníkovým třetím a čtvrtým žebrem, „že se vám nelíbila naše píseň.“

„Ba jo, hrozně se mi líbila,“ namítal horlivě Viksoslav Činel.

„Před chvílí jste mluvil jinak, mylorde,“ sykla nenávistně krásná Betty. „A proto jsme se rozhodli, že uvedeme vaši hrubou duši na růžovou cestu krásna.“

„Milost!“ kvílel básník. „Dovolte mi aspoň, abych se podrbal. Ten nůž strašlivě lehtë.“

„Teď nebude drbáno,“ zahřměl digger s kytarou. „Teď bude zpíváno, posloucháno a plakáno.“

Zadrnkal citlivými prsty na jemné struny a spustil, doprovázen mohutným chorálem mužů a stříbrným sopránem krásné Betty:

*Pokryji polibky rty tvoje chladné,
dnes naposled.
Odejdeš v neznámo, než růže zvadne,
dnes naposled.*

„Ó migréna!“ nařikal básník, zelenaje.

*Slib mi, že budeš mně častokrát psátí,
ach, hochu můj,
dříve než vichřice lásku tvou sklátí,
ach, hochu můj.*

„Ó migréna!“, ječel básník, modraje. „Marianne, běhno světice, proč musím tolik trpět!“

*Slib mi, že nebudeš jiným se dvořit,
ach běda, žel,
zatímco budu já láskou se mořit,
ach, běda, žel.*

„Ó migréna!“ kvílel básník, černaje, s ústy pokrytými pěnou.

Digger s kytarou se právě hotovil k tomu, aby teskným zadrnkáním načal třetí sloku, když tu Viksoslav Činel, vyraziv pronikavý výkřik, rozhodil ruce a zhroutil se k zemi. Diggeri, značně znepokojeni, stáli nad ním v rozpacích.

„Nevydržel to,“ zašeptala Betty.

„Má dost,“ přitakala jedna z obvázaných hlav.

„Zmizme,“ poradila důtklivě jiná obvázaná hlava.

Slovo se stalo skutkem a hrůzu vzbuzující postavy diggerů se vytratily nepozorovaně ze stanu.

Básník Viksoslav Činel tu zůstal ležet sám a opuštěn; jeho kalné, hasnouce oči mátožně bloudily prázdňem jako oči bezradného děcka a na jeho otlé, oduševnělé tváři utkvěl jímavý výraz hlubokého bolu.

„Umírám, Marianne,“ zašeptal jedva slyšitelně.

Spatřil červenou pásku vyšetřovanců, ležící nedaleko jeho hlavy, uchopil ji chladnouchými prsty a přitiskl si ji k bledým rtům.

„*Se zavrženými králi svítím ve vodách,*“ šeptal,

„*děs zašlých časů*

ach vítr hovoří

o karavaně jež zmizela za pahrbkem

ustrašena hrozbou červených mágů

tajemné zatmění kalné hvězdy jihu

hlas pohlcený mlhou

to je smrt

plač Marianne plač.“

Rudá páska, kterou si tiskl ke rtům, zbarvila se jeho krví a výraz palčivé trýzně, jenž znetvořoval jeho rysy, ustoupil výrazu šťastného vytržení.

Básníkovy srdce dotlouklo.

[...]

NEFF, Vladimír. *Poslední drožkář: groteskní pohádka*. Praha: Československý čtenář, 1935, s. 46–48, 55–63, 81, 160–161, 178–180, 182–193.

Kamil Bednář (1912–1972)

Básník, spisovatel, překladatel. Na jediné osobní setkání s Vítězslavem Nezvalem zavzpomínal v básni *Ulice, kde bydlel Nezval z roku 1963: Poprvé a naposled jsem se setkal s Nezvalem / ve zdviži kteréhosi domu / A několik slov zasáhlo do mého osudu / Kamil? Kamil? opakoval s moravskou intonací / zdvíhaje druhou slabiku vysoko jako křídlo / A já měl trému, / jakou bych nebyl měl v době, kdy jsem ještě lehal v jeho verších / Kdy jsem bloudil Prahou v jeho stopách.*²⁰ Byl jedním z těch literátů, kteří v Rudolfinu stáli poslední čestnou stráž u Nezvalovy rakve.

*Literární parodie čili něco jako karikatura slovy není výsměchem ani rouháním, ani pomlouváním, kydáním hany či urážením. Je to koneckonců projev úcty, maskující se neúctou, projev zájmu zahalený v povýšenou shovívavost a vlastně i projev závidosti, schovávající se za snahu pobavit sebe i jiné. [...] Parodovat lze totiž jen básníky dobré nebo aspoň výrazné. Těžko parodovat šedivost, neosobnost, nicotnost,*²¹ napsal Bednář v předmluvě své *Parodiany* (1964), časopisecky otištěného souboru parodií na básně Otokara Březiny, Viktora Dyka, Karla Tomana, S. K. Neumanna, Jiřího Orteny, Jaroslava Seiferta, Vítězslava Nezvala, Miroslava Floriana, Ivana Diviše, Jana Kollára a Viléma Závady. Úctu Nezvalovi projevil nápodobou jeho veršů z *Edisona*.

Parodiana

Oznámení

Objevil se u nás autor, který si dal jméno Anonymus, a přinesl rukopis knihy, kterou skromně nazval podivuhodnou, přičemž vyhrožoval, že knihu spálí, nebudou-li jeho verše otištěny. Aby se této nedozírné škodě předešlo, otiskujeme ukázky z tohoto díla, které má čtyři tituly, hlavní a tři vedlejší. Kniha se zve *Parodiana* aneb „Jak by to napsal – kdo?“ čili „Básně z Věže na Závisti“, případně také „Studie slohů“.

Vítězslav Nezval

Jednou ve tři zabloudil jsem k velodromu,
u ponurých ohrad čněly krychle domů,
vstoupiv vidím na pažitu muže v tričku,
jak se ženou proti koženému míčku,
také já měl v dětství účast na sportu,
učíval jsem doma Reka aportu,
brankář připomněl mi Apollinaira,
chvílemi se vznášel jako helikoptéra,
davý počly hučet jako Niagara,
soudce pískl – znělo to jak od komára –
na hřišti se všichni dali do rvačky,
viděl jsem v nich apače a apačky,
ohlédnuv se uviděl jsem dívčí tvář,
pro ni mohl bych být šílenec či žhář,
řekl jsem jí, slečno, nejsem Herostrates,
nedbaje, že davý křičí: Soudce Mates!
ona však mi zmizela v tom děsném shonu,
jako zmizel prorok Nátan v Babylonu,
vracel jsem se smutně kolem domů krychlí,
daleko až za Nusle a Pankrác s Michlí,

20 BEDNÁŘ, Kamil. *Ulice, kde bydlel Nezval. Literární noviny*. 1963, roč. 12, č. 37, s. 7.

21 BEDNÁŘ, Kamil. *Parodiana. Plamen*. 1964, roč. 6, č. 4, s. 44.

cestou jsem si pobrukoval árii
pro svou krásku, Bertu, Evu, Marii,
kamelot mi – novin plnou loktuši –
Liga zahájena! vzkřikl do uší.

BEDNÁŘ, Kamil. Parodiana. *Plamen*. 1964, roč. 6, č. 4, s. 44, 47.

Kamil Lhoták (1912–1990)

Malíř, ilustrátor, ve 30. letech se hlásil k surrealismu. Osm dní před básníkovými 44. narozeninami zaslal Nezvalovi koláž kombinovanou s perokresbou *Přenášení myšlenek* a s věnováním: *Panu V. Nezvalovi srdečně Kamil Lhoták*. O rok později si Nezval vybral Lhotáka za ilustrátora knižního vydání svého gotického románu *Valerie a týden divů* (1945). S Lhotákovým výtvarným doprovodem vyšel román znovu v roce 1970, použit byl i pro obě anglická vydání *Valerie* z let 2005 a 2010 (nakl. Twisted Spoon Press).

V roce 1936, kdy u Nezvala, aniž to tehdy věděl, končilo osmileté období románové tvorby (*Valerii a týden divů* napsal už v roce 1935), otiskla katolická revue pro kulturu a život *Řád* v satirické rubrice *Listy z Československa* parodickou studii *o praktickém použití výsledků psychoanalýzy v české literatuře na základě dialektického sjednocení protikladů surrealismu s názvem Psychoanalýza a její použití v české poezii* a podepsanou pseudonymem *Všezvěd Všudybud*, za nímž se skrýval tehdejší odpovědný redaktor revue Kamil Lhoták. Materiálem k parodii se Lhotákovi stalo kromě díla Bohuslava Brouka a Sigmunda Freuda románové dílo Vítězslava Nezvala: *coby kandidát psychoanalýzy Všezvěd Všudybud* upozorňuje Lhoták na příkladu *ušlechtilého surrealisty Antonína* (Vítězslav Nezval) na nezanedbatelný vliv sexuality na básníkův umělecký vývoj.

Spolu s Lhotákovou parodií uveřejňujeme i úvod ke studii napsaný jedním ze zakladatelů a vůdčích osobností *Řádu* Janem Hertlem (pod pseudonymem *Vzdoroslavíček*). Do rubriky *Listy z Československa*, která přinášela zvláště kritiku současného kulturního života, kromě Hertla a Lhotáka přispíval také filozof a spisovatel Timotheus Vodička.

Psychoanalýza a její použití v české poezii

Předkládá se tu studie mladého badatele o tom, kterak lze prakticky použít u příležitosti osmdesátin příborského rodáka Sigmunda Freuda výsledků psychoanalýzy v české literatuře na základě dialektického sjednocení protikladů surrealismu, aby tento a) epatoval konvenčního měšťáka i levého tupohlavce (nejmenovaného), b) udržoval katolického šibala při dobré náladě, c) vytrhl tajné žahadlo Strašidla, jež vítězný proletariát srazí k zemi.

Čtenáři! Soudruzi ústředního agitpropu a ženoddělu KSČ (Komunistické strany Československa), upozorňujeme vás, že tu leccemus nebudete rozumět a nad leccíms se budete v revolučním studu rdět barvou tmavší, než jaká jest revolučnímu proletariátu předepsána, ale nic naplat! Sigmund Freud začal! „Nechápete? Nebyl jste dobře zasvěcen? Chcete za každou cenu vysvětlivky pod čarou, blázinec pro rozum?“^{a)} Vezměte erogenní činnost oblasti anální, Oidipův komplex, sýr, Libido, infantilní lásku^{b)}, přidejte Malého Nerona, fetišismus, třídní boj v prostorném ateliéru a dostanete český surrealismus.

Ostatní čtenáři se pak laskavě nepohoršujte! Vědecká práce jest objektivní. Co budete dále číst, vše je pravdivé – nic není zamlčeno, vše je na svém místě. Ostatně použitá literatura je citována. Čtěte a dejte číst dál! Hlavně pak těm z vašeho okolí, kdož v psychoanalýze a v jejím dialektickém splynutí s marxismem našli své zalíbení nebo smysl života. Ať je jim nadsmyslno lehké!

Vzd. (=Jan Hertl)

Antonín byl básníkem.

Již tehdy, když v lůně mateřském prožíval svá podivuhodná dobrodružství, obklopen tmou, tichem a vlhkem a ujídaje každé hodiny část placenty, zatímco před očima jeho mamá otáčely se

a) Bližší v Manifestu surrealismu.

b) Tyto a další termíny blíže podány u S. Freuda a jeho českého žáka Brouka.

skleněné koule, rostoucí v podobu vlkodlakovu, nesl na svrasklém čílku pečeť básnictví, jež jest vrozenou padoucnicí, zastaralým svrabem, darem danajským.

Vzhledem k tomu, že jeho pobyt v tomto teplém a klidném prostředí (plném vzruchů, jež však se nám nedochovaly následkem infantilní anamnése), trval pouhých sedm měsíců, nebyla Antonínovi dána do vínku ani síla, ani statečnost, čímž nechceme říci, že byl slabochem či strašpytlem.

Sotvaže se porozhlédl po tomto světě a počal uvažovati o svém postavení, již byl stížen střevními poruchami, jež se zhusta vyskytují u nemluvnátek a kojenců.

Jeho hloubavá mysl jim však příkládala zcela mimořádnou důležitost, a vskutku, erogenní význam oblasti řitní byl pro malého Antonína veliký.

Bavil se zhusta zadržováním výmětů jako se jiní baví hrou v kostky a mnohokrát překvapil svou pěstounku neočekávaným darem, nedoufaje v sebemenší projev vděčnosti.

Sud' jak sud', tvrdošijně se zpěchoval vyprázdni si střeva, kdykoli byl posazen na hrnec, a málokdy se staral o to, pošpiní-li si své prádelko; z toho lze usouditi, že již v nejranějším dětství zásadně opovrhoval vší maloměšťáckou úzkoprsostí a konvencí.

Jak se nám podařilo zjistiti, zabýval se též dumláním a cumláním v míře neobvyklé. Konečně jest to pochopitelné, neboť nemohl vynechat tuto důležitou etapu lidství, dříve než přešel k druhému období dětské masturbace.

Jakkoli rád snil ve stínu pohovky či lenošky, přece nejmilejší byla mu hra v pískových dunách. Boře ruce i nohy do písku, představoval si pád do hlubiny a husí kůže běžela mu po zádičkách.

V té době zamiloval se do jakési holčičky, která měla zelený kabát a modrou čepici a začasť vzdychal u okna svého dětského pokoje, v němž byl sám se svou touhou.

Později, nemaje dosti na lásce platonické (a také proto, že holčička s opovržením přijímala jeho dvoření), zahorel smyslnou láskou ke své opatrovnici a pěstounce, služce Františce, jejíž spodnička, vonějící občas vším možným (a nejvíce levandulí), zdála se mu býti oponou, střežící nevyslovitelná tajemství života i smrti.

Opájel se tedy vůní a na rty vystupovala mu pěna dychtivosti, jež sublimovala do vzduchu v podobě duhových bublinek.

Jednoho dne maličký Antonín, jsa věren svým neukojeným pudům, pojídal sýr a dříve, než vložil sousto do úst, pohrál si jím, maže si prsty i dlaně způsobem naprosto neuvěřitelným.

Žasnouc nad tímto divadlem, služebná dívka Františka pootevřela ústa a spráskla ruce, zatímco její poprsí se dmulo a v dáli zapískal rychlík, jezdící dvakrát týdně na trati Paříž–Praž–Leningrad. Sotva však měla čas uskočiti a zachytiti se židle, neboť v okamžiku, kdy byl nejméně pozorován, Antonín vyskočil a sápal se na ni s odvahou malého Nerona.

Zajisté šlo mu o to čichnouti si k sukni, jejíž obraz vyvstával před ním jako hora Venušina, leč Františka, nechápajíc dosud cele zvrácenost malých dětí, vřískala a ošivala se, netušíc, že ne ona, nýbrž její suknička jest předmětem chlapcovy touhy. Jsouc chlapského složení, snadno přemohla malého ubožáčka, častujíc jej jmény jako: neukojený nestoudníku, inverzní psychopate, infantilní erotomane atp.

Aby dílo zkázy bylo dokonáno (a aby i sobě popřála nějaké té rozkoše), zmocnila se Františka nebohého hošíka a jala se ho bít na obnaženou zadničku, plácajíc jej a ulevujíc si pliváním.

Tentokrát však výkon trestu minul se svým výchovným účinkem, neboť Františka

- a) zapoměla, že má co činiti se surrealistickým zmetkem-masochistou;
- b) byla sadistkou.

Antonín od té doby až do chvíle své smrti zůstal věren masochismu, což se jevílo v tom, že zvrhával drahocenné vázy, lil inkoust na ubrusy, kladl banánové slupky na schody jenom za tím účelem, aby dostal výprask, jímž by se ukojil. Pro p. t. obec čtenářskou a vědeckou (a hlavně ovšem pro naše věhlasné psychoanalytiky) jest tu nyní veliké pole působnosti, kde mohou ukázati své vlohy pro bádání o lidském surrealistickém nitru, neboť vezmeme-li zároveň v úvahu Antonínovu zálibu v mučení dravé zvěře a pojídání živých švábů (a stonožek), resp. i obratnost, s jakou

podřezával slepice či srkal žížaly, jsme na pochybách, nebyl-li vlastně největším českým sadistou-surrealistou.

K úplnosti zmiňujeme se též o Antonínově zájmu o copy, podvazky, střevíčky, knoflíky a kulaté předměty.

Když byl Antonín dospěl v léta jinošská, nadmula se jeho hrud' čímsi nevyslovitelným, a on, poznáv, že pochopil prapodstatu světa z kusu spodničky nebohé služky, oddal se básnictví.

Máme-li mluvit slovy jeho básní, „tančil na pupeční šňůře bez lesku a chuti, nad vyprahlým dnem moře s úpadkovou dychtivostí filopraktika s teřichem, hledajícího zásadovost v rozčtvrcených tělíčkách nekřtěňátek, politých hořčicí a zasypaných mákem“.

Taková a podobná byla stavba a skladba jeho básní, upadnuvších v nezasloužené zapomenutí.

Nicméně tato studie nechce se obírat jenom výplody Antonínova ducha, nýbrž hlavně jeho činy.

A tu musíme si blíže všimnouti Antonínova poměru k něžnému pohlaví a konečně i jeho neblahé smrti.

Antonín byl okouzlen vlastní sestřenicí, jednoduchou a prostou dívkou beze všech vášní. Co však nedostávalo se Verunce (neboť tak se jmenovala), dostávalo se v míře vrchovaté Antonínovi.

Bohužel, nechtěla ho bít, když si toho žádal, nemajíc pochopení pro jeho nadzemský pojem lásky.

Také mu nechtěla zplodit černé dítě, pokryté neštovičkami, ač ji o ně prosil, kleče na kolenou a bije hlavou o zeď.

„Chci černé novorozeňátko, abych je mohl snísti,“ pravil roztouženě, podobaje se Wertheru z konce tisíciletí.

„A k čemu potřebuješ neštovice?“ otázala se Verunka s hrůzou.

„Ty činíš pokrm tajuplným,“ odvětil Antonín, mysle na manifest surrealismu. Verunka však byla (jak již pověděno) prostým venkovským dítětem a nechápala ani zdaleka význam Antonínových slov.

I není divu, že se naň rozhněvala a opustila ho.

Antonín však, pln splínu, odešel do své jizby a uhnětl si z hlíny postavičku dítěte.

Když nadešel večer a vichr v okna dul, přistoupil k magicko-surrealistické hostině.

Upekł sošku na ohništi a natřel ji černým leštídem na boty. Když náležitě oschla, posypal ji pepřem a jal se prostíratí.

Soška octla se na míse.

Potom Antonín dal se do jídla. Ukrajoval kus po kuse ze svého duchovního syna, pochutnáváje si na něm, až pozřel i hlavu. Aby kouzlo hostiny bylo dovršeno, vypil naráz velikou lahvicí inkoustu.

Jeho žaludek však nesnesl toto mámení a měl se k obracení.

Dříve však, než došlo k regurgitování, inkoust smísil se s Antonínovou krví a nebohý básník zčernal.

A to bylo jeho poslední kouzlo a rozkošné překvapení, neboť v zápětí zemřel, nezanechav ničeho, vyjma několika básní, jejichž uměleckou cenu nejsme povoláni zhodnocovati.

Závěr

Našemu psychoanalytickému bádání nejlépe vyhovuje postava ušlechtilého surrealisty Antonína, jehož mnohostranný zájem o věci mimořádné a nepochopitelné učinil jej vkusným objektem mnoha vědeckých statí. Okamžiky, jež podporovaly jeho sexuální i básnický vývoj, jsou v této krátké stati seřazeny pokud možno chronologicky. Není ovšem lehké správně odhadnouti, která událost stala se dříve a která později, a také nelze přesně stanovití účinnost konstitučních a akcidenčních faktorů v jejich vzájemném poměru.

Význam Antonínových předčasných sexuálních projevů jest nepopíratelný a bude nyní záležití na literární historii ve spojení s medicínou, aby nám odhalila průkazně nesporné působení těchto na jeho činnost básnickou.

Doufáme, že se tak stane v nejbližší době a že vznikne opět jedno veliké, záslužné dílo, o němž neopomineme přinést pochvalnou recenzi.

Použitá literatura

Brouk: Psychoanalýza.

Brouk: Autosexualismus a psycherotismus, I. díl.

Manifest surrealismu.

Brouk: O lásce, smrti a žárlivosti.

Babka: Libido a třídní boj.

Rukopis lask. zapůjčil autor, jenž dosud nenašel nakladatele. Spolek nemajetných, leč pokrokových studentů se na dílko za účelem vydání upozorňuje.

Koláže Jindřicha Štyrského.

Všechny romány Vítězslava Nezvala.

A pochopitelně spisy Sigmunda Freuda.

Psych. (analysae) Cand. (idatus) Všezevď Všudybud (=Kamil Lhoták)

Vzd. (=Jan Hertl), Všezevď Všudybud (=Kamil Lhoták). Psychoanalýza a její použití v české poezii. *Řád: revue pro kulturu a život*. 1936, č. 3, roč. 3, s. 199–204.

Karel Bradáč (1918–1973)

Novinář, autor satirických básní a povídek, v letech 1953–1969 redaktor satirického a humo-ristického týdeníku *Dikobraz*, ve kterém také v dubnu 1965 (v roce 25. výročí prvního uvedení a knižního vydání Nezvalovy divadelní hry *Manon Lescaut*) otiskl báseň *Manon 1965* parodující monolog rytíře des Grieux „Manon je můj osud“ z Nezvalovy hry. Bradáčovu báseň zanedlouho uveřejnilo Horácké divadlo v Jihlavě ve svém divadelním programu k novému nastudování *Manon Lescaut* (prem. 18. září 1965).

Manon 1965

Manon je hnědo-černo- či plavovláska
Manon je první a nejdražší má láska
Manon je dítě jež vábí lesklé mince
Manon má kouzlo zejména pro cizince
Manon je víla Manon je černokněžka
I s cizinci je Manon vždycky Češka
Manon je démon jehňátko plné sexu
Manon jsou bony vhozené do Tuzexu
Manon je štěstí v posledním okamžiku
Manon je lano hozené námořníku
Manon je šestnáct nebo i trochu méně
Manon je mládí nepoklesne v ceně
Manon je vášeň Manon je poezie
Všechno se mění Manon stále žije
I Manon byla kultem potlačena
Však dneska Manon šťastná to zas žena
Názor nás všech je v tomto bodě stejný
Vždyť Manon vydá za tři Karlštejny

BRADÁČ, Karel. Manon 1965. *Dikobraz*. 1965, roč. 21, č. 16, s. 3.

Michal Sedloň (1919–1982)

Básník. V letech 1949–1952 filmový dramaturg Československého státního filmu spadajícího pod ministerstvo informací a osvěty, jehož filmový odbor vedl Vítězslav Nezval.

Dvě sezony (1945–1947) autorsky spolupracoval s pražským *Divadlem satiry*; v představení *Zvláštní vydání* (prem. 2. dubna 1946) zazněla ústy postavy „Poezie“ Sedloňova satirická báseň o uměleckém vývoji Vítězslava Nezvala, jež zároveň svou formou parodovala Nezvalův *Historický obraz* (1939, rozš. 1945). Ve sbírce *Pegasem kopnutí* (1955) pak Sedloň zesměšnil soudobou budovatelskou poezii.

Zvláštní vydání

POEZIE (*s harfou v bílé říze, vlečena Šotkem a Kachnou [...] Kachna se Šotkem [...] přistavují malé pódium, Poezie vystoupí, ladí harfu*):

Má to hlavu má to patu Achillovu patu
Račte odložit vkus v šatně do uší dát vat
Nemáš-li kdo luk a šípy střílej z automatu

Píše píše veršuje dál píše ze zvyku
Používá svého jména místo deštníku
jeho verše křičí křičí po víku

Po víku jež přikrylo by vetchou mrtvolu
která leží na lopatkách v blátě rigolu
s břichem které připomíná prasklou violu

Ustaraný básník dřep si z výšky na fotel
nemá luk však připadá si skoro jako Tell
jenom se mu poezie brzy neotel

Usadil se nežene se za erotikou
neovládá naše duše tajnou mantikou
absolutní hrobař básní tupou motykou

Odhodil svou fantazii metafory cit
Zbyla prázdná škatulka tu možno naplnit
revoluční rétorikou slovem lid lid lid

Na provaz dát vidiny a krotce papouškovat
stokrát už omletá a lesklá slova slova
jak spadl šváb do piva a jak ho sežral ovád

Že se básník ilegálně cvičil na sekčního
ministerstvo informací bobkem odmění ho
Kýho výra kýho výra kýho výra kýho

Kouzelníku do kamen hod' svoji Atlantidu
do zásuvky směle sáhni ukaž bídu bídu
recitací rýmovaček nebudeš blíž lidu

Zpupné zvíře Německo už leží na kolenou
Sladká Manon přestává být papírovou měnou
za kterou lze koupit husu husu vykrmenou

Běda prázdno v šuplíkové ilegalitě
Múza hubne Múza sténá má má úbytě
do světa se neodvází chodí po bytě

Kde jsou časy ve větru kdy stála jako sosna
bejvávala jako růže růže zlatonosná
teď je jako pěst na nos na nos na nos na

Poezie vyprchala její vnady slavit
nedovede věčný student ošuntělý David
Už nás přestal bavit bavit bavit bavit

Píše verše na podlahu píše na zdviže
na hýždě jež ukryly se v cudné negližé
Psát i nohou nedělá mu žádné potíže

Píše jinak nežli psával svoji pantomimu
V potu lepší k verši verš a rýmy k rýmu
po lopatě pochopit to lze i pitomýmu

(Diskrétně se vytratí. [...])

SEDLOŇ, Michal. Poesie. ZEMAN, Václav et al. *Zvláštní vydání: satirická revue*. Praha: Dílo, 1946, s. 35–37.

Probuzení

Vítězslav Nezval

Otvírám oči, velký bože,
zářivým světlem probuzen,
paprsky třpytí se jak brože
na hrdlech démonických žen,
prospal jsem večer, noc a den,
já sedám zvolna na své lože
a hledím z okna, hledím ven,
hledím jak král, hledím jak dóže,
který plul v noci po laguně
a kořil se své paní luně,
a teď je sluncem opojen.

Vtom slyšte: jak když z hloubky sklepa
zabouří bubny tamborů,
jako když padá na zem řepa
anebo liják bramborů,
zběsilá ruka doktorů
na moje prsa klouby klepá –
– to naši mlátí! Jak to vzruší,
mé srdce, hlavu, plíce, uši.
Že mám jít pomoci? Vášej slepá.
Ať mlátí, mně jde o tu duši.
Barbarská hudbo, velkolepá,
slyším tě, leže v pozoru!

Přece mne posléz cosi nutí
vymrštit se nahoru,
z jídelny slyším zacinknutí
talířů, šáleků, příborů,
i útržky všech hovorů
doléhají až ke mně. Cože?
Beze mne naši troufají si
zasednout kolem plné mísy
a cpát se masem, moučnickem?
Já sněd bych pečeného mrože,
někoho asi sedru z kože,
hej, uličníci, s jídlem sem!

SEDLOŇ, Michal. *Pegasem kopnutí*. Praha: Mladá fronta, 1955, s. 92–93. Úsměvy; sv. 10.

Josef Hiršal (1920–2003)

Básník, prozaik, překladatel, autor literatury pro děti. Nezval byl pro Hiršala jedním z básnických vzorů.

V padesátých letech napsal Hiršal pro pobavení svých přátel několik básní parodujících sloh českých obrozenských i moderních básníků (od Tháma přes Vrchlického až po Holana). Společným tématem těchto parodií byl párek, popř. postava prodavače párků. Hiršal nezapomněl ani na Nezvala, na jehož poezii napsal rovnou parodie dvě: ta první je součástí sbírky básnických nápodob *Párkař* (vyd. 1991, rozš. 1997), ta druhá s imitací veršů z *Edisona* a básně *Na břehu řeky Svratky* byla recitována v rámci divadelního zpracování Hiršalových básnických parodií *Párkař a tři párky* (prem. 1973 v pražském divadle *Ateliér*).

Vítězslav Nezval

Jednou v noci chtěje zahnat těžkou nudu
Popadl jsem tužku propadl jsem bludu
Oddal jsem se zcela bezděčnému psaní
Do hodiny ranní než mne zmohlo spaní
Vtom se rozvlnila lehká záclona
Pomrkávaly v ní oči Bretona
Jenž navštívil Prahu s Paulem Eluardem
A pak ve snu byl jsem plísněn slezským bardem
S nímž jsem zažil radost kdysi v Ostravě
Pojídaje párek přímo hltavě
Který přinesl na mastném talíři
V temné harendě kam chodí havíři
Když jsem stěžoval si: Petře Bezručí
Mně se střeva hladem asi ukručí
Pěvec vyčítal dle goralského vkusu
Že jsem se tak upsal surrealismusu
Když na můj hlas čeká proletariát
Rudá revoluce kterou mám tak rád
Řekl jsem mu: Mistře víte jak vás ctím
Teď však dejte pokoj vidíte že jím
Automatický text to je teď mé hobby
A je mi to jedno kdo se na mne zlobí
V díle nastává mi právě nová éra
V mysli zní mi pásma od Apollinaira
Dávno už jsem setřás těžké okovy
Planu obdivem k Jakubu Demlovi

A tak plynulo mé snění i mé spaní
V nadreálných vlnách do hodiny ranní

HIRŠAL, Josef. *Párkař*. Praha: Dokořán, 2008, s. 66–67.

Vítězslav Nezval: Párek jako Morava

Naše životy jsou vroucí jako párky
Jednou kvečeru šli směrem od Polárky
Dva hazardní hráči chudí rybáři
V srdci lehký žal hluboký smích ve tváři
Na rtech ostrý háček v rukou udici
Párek rybářů té noci bloudící
Noc se podobá žhavému oharku
Párek rybářů s rukama od párku

Bylo v něm však něco těžkého co hnije
Ne to není párek to je nostalgie

Moravský párek dobývá se prací
Moravský párek starci mládí vrací
Párek mé moravské země vznešené
Párek krasší než moravské uzené
Párek který v Brně děcko dostává
Párek jako Morava

Jsou možná cizí párky mají lepší chuť
Jsou možná párky obrovské jak dýně
Však nejedla je nikdy moje tchyně
Moravský párku zdrav ty buď!

Přepis básně z rozhlasové nahrávky pořadu *Párkař a tři párky*; recitoval Jiří Bednář (natočil Československý rozhlas Brno, 70. léta).

BEDNÁŘ, Jiří, HIRŠAL, Josef. Párek jako Morava. In: *Párkař a tři párky*. Radio, ČsRo, Brno, 70. léta [blíže nedatováno].

Jiří Robert Pick (1925–1983)

Prozaik, dramatik, autor satirických básní a epigramů.

Do sbírky *Parodivan* (1957) zařadil Pick své texty parodující dobovou prozaickou, veršovou, kritickou a dramatickou produkci; druhou scénu dramatu *Továrna na knoflíčky* napsal ve stylu Nezvalovy nejslavnější hry *Manon Lescaut* (1940).

Továrna na knoflíčky

Drama o šesti scénách.

Osoby:

Máňa Leskotová (Manon, Lesková, Manka, Maňka)
ředitel De Crivé (Křivý)

II. SCÉNA

Vítězslav Nezval
ŠANON

MANON

Jsem Manon. Nemějte však strach,
chci s Vámi mluvit o výrobě,
tu nezáleží na osobě,
chci mluvit o těch vlásničkách.

Poslechněte si, pane, Manon,
máte tu někde šedý šanon;

Mé posudky
Mé kádrování
Mé všecko

Ne, pane, nechci zvýšit plat,
máte však přijít do továrny,
víte, jsem Manon z knoflíkárny,
v továrně mne má každý rád;

víte, jsem z knoflíkárny Manon,
máte tu někde šedý šanon;

Mé posudky
Mé kádrování
Mé všecko

Nesud'te přísně hloupou Manon,
měla vždy s kádrovníky smůlu,
k jedničce někdo připsal nulu,
ach, pane, zahod'te ten šanon.

Mé posudky
Mé kádrování
Mé všecko

DE CRIVÉ

Ach, Manon, nezahalujte si tváře,
pojďte jen dál, nechod'te pryč,
pojďte jen do mé kanceláře,
pojďte jen, láska je jak bič.

Musím Vám totiž, krásná Manon, sdělit, že Váš přítel de Carvan byl v oné záležitosti u mne již před Vámi. A mohu Vás ujistit, že ředitelství bude o věci vážně uvažovat. Nyní však:

Povězte mi, Manon,
kdo Vás líbá,
povězte mi, Manon,
proč mlčíte jak ryba?

MANON

Líbí se mi, pane, že se mi tak nesměle dvoříte, ale přísahám Vám při svatém Antoníčku, že Vaše milovaná Manon nemůže být Vaše. Pročež:

Zapomeňte, pane, na růže,
Manon je ztělesněná ctnost,
Manon si Vás vzít nemůže,
brání jí v tom jedna okolnost,

ne snad, že by neměla Vás ráda,
ne, že by k Vám nenalezla most,
je to jenom jedna maličkost,
pro niž Vám musí ukázati záda.

Je to z jednoho jen důvodu,
pochopte to, prosím, pane,
proč Vás Manon nikdy nedostane –
Manon je feudálního původu.

(Manon odbíhá, De Crivé omdlí)

PICK, Jiří Robert. *Parodivan aneb Na kobereček aneb Co Drda neseřsal a Nezval nezbásnil aneb Psaní o čtení aneb Parodivan*. Praha: Mladá fronta, 1957, s. 128–130. Úsměvy; sv. 26.

Karel Hynek (1925–1953), Vratislav Effenberger (1923–1986)

Surrealističtí básníci, dramatici a prozaikové. V roce 1947 spolu s Karlem Teigem obnovili surrealistickou skupinu rozpuštěnou o devět let dříve Vítězslavem Nezvalem.

Tvorba Karla Hynka byla souborně vydána v roce 1998 pod názvem *S vyloučením veřejnosti* (do té doby části jeho díla uveřejňovány časopisecky nebo strojopisně) včetně dramatických textů napsaných společně s Vratislavem Effenbergrem; ve dvou z nich vystupuje postava básníka Vítězslava Nezvala (*Jela tudy dáma*, 1950 a *Poslední umře hlady*, 1952). Zatímco ve hře *Jela tudy dáma* se postava Vítězslava Nezvala jen mlčky projde po scéně, celý 20. obraz hry *Poslední umře hlady* je založen na zesměšňování Nezvala; Hynkovo a Effenbergrovo zklamání z Nezvalova poválečného uměleckého vývoje a jejich opovržení básníkovou osobností jsou zde víc než patrné.

Z pozice literárního teoretika se Effenberger ke kritice Nezvalova díla vrátil v 60. letech: ve studii *Tragédie básníka Vítězslava Nezvala* (zčásti otištěné v dvouměsíčníku *Orientace* v roce 1966, na jehož stránkách ještě rok poté vedl s Milanem Blahynkou, Nezvalovým životopiscem a editorem básníkovy díla, o Nezvalově uměleckém vývoji polemiku, na níž navázal článkem *Pokračování Nezvalovy tragédie*) vyčítal Nezvalovi odklon od vlastní originální tvorby po roce 1936 a *hluboký rozvrat myšlení*; v souboru studií *Realita a poesie* (1969) pak o Nezvalovi napsal: *Sám fakt, že v jediném roce, 1937, publikuje daliovského Absolutního hrobaře vedle sentimentální proletářské lyriky Roberta Davida a hašlerovských rýmovaček, dokazuje, že jeho básnické síly jsou z největší části v dezolátním stavu. O jeho intelektuálním vysílení svědčí způsob, jakým se v březnu 1938 vrhá proti Surrealistické skupině.*²²

Poslední umře hlady

Synopsis k divadelní hře o 25 obrazech

20. OBRAZ

Rychlejší než oheň

Osoby:

TRAMVAJÁCI
VÍTĚZSLAV
KAREL HYNEK
ANDĚLA

(*Náměstí v Gamoensu. Zatímco se otevírá opona, přicupitá na náměstí hlouček TRAMVAJÁKŮ, nesoucí nad hlavami VÍTĚZSLAVA. Tlouštík má zavřené oči, bledé tváře kulaté jak měsíc, koutky úst staženy dolů. Je v bezvědomí. TRAMVAJÁCI mrští VÍTĚZSLAVEM o zem a dají se do zpěvu.*)

TRAMVAJÁCI (*zpívají*):

Zbijme ho ho ho ho
hoj
Svlékněme ho z trika
Vesele zvoní elektrika

Serme ho ho ho ho
hoj
Štípněme ho kleští
Ať pěkně cvalík vřeští

22 EFFENBERGER, Vratislav. *Realita a poesie*. Praha: Mladá fronta, 1969, s. 214.

Vesele zvoní električka
jako verše básníka

(TRAMVAJÁCI dozpívali a nyní tančí krátký tanec okolo bezvládného VÍTĚZSLAVA. Pak rychle zmizí ze scény. VÍTĚZSLAV, který zůstal na scéně sám, se s velikou námahou posadí. Otevírá naprázdno hubu jako ryba. Přichází KAREL HYNEK.)

KAREL HYNEK:

Je doba tání. Myslím na jednu kru, na které uplavalo mé srdce.

VÍTĚZSLAV (Pokyvuje hlavou, jako by dobře rozuměl, potom vytahuje z kapsy foukací harmoniku a začíná hrát. KAREL HYNEK chvíli poslouchá a pak začíná tančit.)

(Melodie je úsečně rytmizovaná, zcela tak, jak vydechují těžce zkoušené plíce VÍTĚZSLAVOVY. KAREL HYNEK se shýbá pro bloky jízdenek, které vypadaly z brašen rozjařeným TRAMVAJÁKŮM. Dělá konduktéra, potom revizora. Přitom tahá VÍTĚZSLAVA po scéně, podle toho, kde ho právě potřebuje mít. Na scénu přichází ANDĚLA a plísni KARLA HYNKA. Ten se omlouvá a odchází. VÍTĚZSLAV za ním pokřikuje nadávky.)

ANDĚLA:

Je mi líto, že vás takhle zřídil. Strašně žárlí. Co budeme dělat?

VÍTĚZSLAV:

Zůstaneme tady. V biografu je vyprodáno. A pak, a pak... *(dáví se chvíli, potom odplivne)* Máš dnes pěkný šál, miluji pestré šály... *(Sápe se na ni.)*

ANDĚLA:

Proboha, vy jste zešíle...!

VÍTĚZSLAV *(kleká před ní):*

Kdykoliv vidím chrpy, kdykoliv vidím vřes
kdykoliv toulám se domů přes zaoranou mez
chtěl bych ti usnout v klíně, chtěl bych se rozplakat
jsem jako malé dítě, chtěl bych se vykakat
zas vidím starou školu, schovám se na půdu
dokud ty odtud nejdeš, já také nepůjdu
budu ti zpívat věčně o kráse šafránu...

ANDĚLA:

...tak brzo po ránu... a tak opilý...!

VÍTĚZSLAV *(nadneseně pokračuje):*

Opilý hudbou vřesu a hudbou očí tvých
a hudbou kosmatice, na kterou padá sníh...

(Náhle vběhne na scénu znovu KAREL HYNEK.)

KAREL HYNEK:

Vydal jste zase novou knihu veršů, Mistře. Uložil jste trochu libida na spořitelní knížku. Nemohu za Andělu platit takové účty. Docela ji zkazíte.

VÍTĚZSLAV (*stále v ráži*):

Já platím za všechno, já platím za vzpomínku
za slzy náměsíčnic, jež padly do komínku
za střízlivost i alkohol, dejte mi ještě kmínku
za zrnka kávy uvíznuvší v mlýnku

Jsem kavalír, jsem živý vavřín a poeta
chci žít ještě minutu, chci žít do léta
své jméno ryji do glóbu, volám je do světa
Áách, krutá Andělo, pojď ke mně, áach, buď prokleta!

KAREL HYNEK (*chtěl se už drahnou chvíli chopit slova*):

Jsem sláb, mohu chodit pouze z kopce. Andělo, pojď a podepři mne.

ANDĚLA (*stále ještě zasněna*):

Tento muž má monopol na zpěvnost naší drahé mateřštiny...

(*VÍTĚZSLAV, zpitý svými rýmy, se opět sápe na ANDĚLU. Prohrábne si rukou vlasy, prudce odstrkává KARLA HYNKA, který se chabě snaží bránit ANDĚLU.*)

VÍTĚZSLAV (*mele*):

Na naši řeč mám monopol
Pošlu ji expres na jižní pól
Vítězslav, Anděla a spol.

Na pólu rozehřeje led
zemský ráj to na pohled
co hořkost dřív, to nyní med...

KAREL HYNEK:

Vyliž si prdel! (*Odchází, podpírán ANDĚLOU.*)

OPONA

HYNEK, Karel. *S vyloučením veřejnosti*. Praha: Torst, 1998, s. 515–518.

Anonym

V roce 1983 vyšla v exilovém nakladatelství Ladislava Koldy *Downstairs Studio 27* v New Yorku sbírka deseti anonymních básní *Poesie zemědělská o polním pychu* parodujících na motivu lidové písně *Šla Nanyňka do zelí* tvorbu českých i zahraničních autorů. Strojopis básní, mezi nimi i té „připsané“ Vítězslavu Nezvalovi a napodobující rýmovým schématem strofy *Historického obrazu* (1939, rozš. 1945), se dochoval v americké pozůstalosti Jiřího Voskovce. Básně vznikly pravděpodobně v polovině 50. let.

Vítězslav Nezval: Šla do zelí Nanyňka

Bylo to jednou ráno po neděli.
Nanyňka, které přezdívali Nelly,
šla trhat zelí, zelí, zelí.

Bylo to zelí nebo snad bolehlav.
Dopita láhev, deset černých káv,
rodí se báseň, haf, haf, haf.

Zavřena kniha, otevřený hrob.
Doluji verše jako zlatokop
a už jsem z toho trop, trop, trop.

ANONYM. *Poesie zemědělská o polním pychu aneb Jak by deset básníků napsalo parodické verše na písničku z Prácheňska*. New York: Downstairs Studio 27, 1983, s. 13. Edice modrých sešitů; sv. 1.

Zdeněk Pachovský, Viktor Matys

Studenti Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, literární kritici a členové KSČ Zdeněk Pachovský a Viktor Matys v květnu 1949 napsali (a Nezvalovým „vlastnoručním“ podpisem opatřili) parodii na Nezvalovu báseň *Plán* z právě vydané básnickovy sbírky *Veliký orloj* (1949). Oba dva již dříve Nezvalovu poválečnou poezii kritizovali.

Jejich parodická báseň – pamflet *Socialistická láska* – se udáním dostala na ÚV KSČ. Vyšetřovací komise označila báseň nikoliv „jen“ za útok proti Vítězslavu Nezvalovi, ale za útok proti samotné straně, její politice a jejím vedoucím pracovníkům. Zdeněk Pachovský a Viktor Matys byli z KSČ vyloučeni a týdeník *Kulturní politika*, jež řídil Nezvalův blízký přítel E. F. Burian, byl za rozšiřování pamfletu zrušen. Teprve v roce 1968 rehabilitační komise přehodnotila závěry vyšetřování a Pachovského a Matysovu báseň označila za literární parodii.

Socialistická láska

Ladislavu Štollovi, příteli, který porozumí

Až mé mužství bude kulminovat ve znamení Panny
Tvůj prs bude sladký podpaží hořké klín slaný
Jak mořské ryby rozhozené na divany
Jak sůl země jak politika naší strany

Dnes po celou noc budu hrát si
S tvým tělem jež se v mou náruč skácí
V tvé zahrádce tak rádi sídlí ptáci
Jak básníci v ministerstvu informací

Když jemně dráždíš moje bérce
Vzdávám se cele křehké efemérce
Opouštím úlohu i masku herce
Jak úderník z Libčic při prověrce

Jsem opilý jak Baudelairem Šalda
Jak Hakenem tak milovaná avantgarda
Tvé údy se chvějí jak roztoužená Esmeralda
Jak únorový lid jenž čeká na Gottwalda

V pokoji s růžovou záclonou září tvá nahota
Na niž se vrhám s lačností hladového Skota
Jež enervuje na úpatí břicha Venušina kota
Jak společnost v niž není nadhodnota

Až veliký orloj odbije pátou na Hradu
A změníš své tělo v jedinou rozkvetlou zahradu
Pak pocítíš mou vášeň zezadu
Jak zemdlená barikáda vítězstvím zpitou Rudou armádu

A vysílána cudně ukryješ svůj bok
Vlhký jak břehy Kaspického moře jak úrodou požehnaný rok
A k ránu spící políbím tě na rozkrok

Kupředu Kupředu zpátky ni krok

Citováno podle:

KAPLAN, Karel. Pamflet „Socialistická láska“. *Literární noviny*. 1998, r. 9, č. 38 (23. září), s. 1.

Milan Schulz (1930–2014)

Dramatik, prozaik, básník, literární kritik a publicista. Studium češtiny a ruštiny na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze zakončil diplomovou prací *Nástin vývoje Nezvalovy poezie v letech 1945–1952* (1953). Spolu s Antonínem Jelínkem napsal v roce 1953 ideologicky zaměřenou stat' *O Vítězslavu Nezvalovi a jeho Zpěvu míru*. Ve svém parodickém díle – prvotině *Napalmanach* (1960) a sbírce *Ptáče a vědma* (1964) – však přistoupil k Nezvalovi zcela jinak.

Vítězslav Nezval

Vy panny, kterým tulák říká Mimi,
ó panny, vynořte se z vany,
rozběhněte se po Putimi,
čichejte vůně, pachy, dýmy,
se starým městem sotva už se kdo setká,
za mostem stojí nová osmiletka,
doba jde dál a na Hegly a Kanty
nenachytáte už dnes fešné premianty,
vy panny, kterým tulák říká Mimi,
ó panny, vynořte se z vany.

Vy panny s hlasem zrádné Sirény,
ó panny, vynořte se z vany,
čas plyne, básník zpívá pro ženy,
živ z jejich očí jak z nebeské many,
putimský kostel trpce čelo krabatí
a páteři si oblékají černé kabáty,
jak pavouci, jak hbité tarantule,
chtějí hrát srdce, zelené, žaludy, kule,
ó panny s hlasem zrádné Sirény,
ó panny, vynořte se z vany!

Vy panny Jany, Kateřiny, Dany,
ó panny, vynořte se z vany
a protáhněte leopardí hřbety,
svět šlíp dosáhnuv své velké mety,
vzývám tvůj svit, pozemská Venuše,
vnikáš mi do ucha, do plic i do duše,
na štíhlém těle mrštné antilopy
zanechá láska neodvratné stopy
a panny Jany, Kateřiny, Dany
spoutány budou vášnivými lany,
ó vany, vydejte nám panny!

SCHULZ, Milan. *Napalmanach*. Praha: Čs. spisovatel, 1960, s. 9–10. Edice humoru a satiry – Malá řada; sv. 1.

Cestou mistrů

Budu vám vyprávět příběh mladého autora. Narodil se – řekněme – 18. června 1942. První své skutečné dílo – řekněme – napsal, račte si povšimnout, 18. června 1948. Napsal je po vzoru slavných předků přímo na zeď, konkrétně na zeď domu čp. 3894 v Praze 2. Stálo tam: MILUJI JI. Autorovi se asi ten výrok zdál příliš spisovně patetický, neboť o něco níže se četlo stejným písmem: MILUJU JU. Zvukomalebnot jeho dikce byla už tehdy patrna. 18. – řekněme – června 1955 poznal Jana Nerudu. [...] Při následujících 18. červnech vnikali do autorova vědomí postupně mnozí mistři. Jednou, když mu do oka padl Nezval, vznikly tyhle verše:

*Naše objetí jsou prchavá jak vír
Nad mým osudem se mihl netopýr
Mávl perutí a zmizel za obzorem
Vášeň vzedmula se ve mně dolem horem
Vášeň zavřená doposud na petlice
Vášeň dromedár a vášeň sfouklá svíce
Vášeň prošlehlá břidličnou korou žil
Vášeň čarodějka vášeň krokodýl
Vřel jsem jak vulkán a chrlil žhavou lávu
podoben hříšníku nad číší bolehlavu*

SCHULZ, Milan. *Ptáče a vědma: Zabásně a napovídky*. Praha: Čs. spisovatel, 1964, s. 57, 59.

Antonín Brousek (1941–2013)

Básník a literární kritik. V roce 1969 emigroval do západního Německa, na tamních univerzitách vystudoval slavistiku, germanistiku a srovnávací literární vědu, od roku 1987 byl docentem českého jazyka a literatury na univerzitě v Hamburku; do Čech se natrvalo vrátil v roce 2003.

Brouskova raná básnická tvorba byla ovlivněna poezií Vítězslava Nezvala, od poloviny 60. let Antonín Brousek ve svých literárních studiích ostře kritizoval Nezvalův poválečný umělecký vývoj i básníkův charakter (Nezvala např. označil za *bezskrupulózního a esteticky všežravého egocentrika*²³) a dával mu za vinu podíl na směřování kulturní politiky po roce 1949, zároveň si však byl vědom Nezvalovy výjimečnosti. Ve studii *Nesmuteční hrana za V. N.*, otištěné v roce 1969 ve čtrnáctideníku pro literaturu, umění a kritiku *Host do domu*, Brousek píše: *Jsem totiž přesvědčen, že Nezval, třebaže to byl právě on, kdo v 50. letech velmi autoritativně a svérázně působil na to, aby se vývojová kontinuita moderního umění u nás zcela nepřerвала, nese aktivní spoluvinu na kulturněpolitických deformacích oněch let. [...] Rozhodující v Nezvalově případě je jedno: že Nezval není jediný. Ale že je pouze jeden. Že byl pouze jeden. Neopakovatelný a svým způsobem nenávratný, i když jistě nadejdou situace, kdy si ho milerádi zpřítomníme.*²⁴ V 80. letech sestavil antologii *Podivuhodní kouzelníci: čítanka českého stalinismu v řeči vázané z let 1945–55*, kterou vydalo londýnské nakladatelství *Rozmluvy* v roce 1987; z padesáti českých básníků zastoupených ve výboru je Nezval druhým nejcitovanějším (hned za Pavlem Kohoutem).

Báseň *Zpěv míru nové doby* parodující Nezvalův *Zpěv míru* (1950) napsal Brousek v roce 1973 a spolu s dalšími parodiemi ji zařadil do oddílu *Domovský list* sbírky *Zimní spánek* vydané o sedm let později v exilovém nakladatelství manželů Škvoreckých *Sixty-Eight Publishers* (roku 1989 rozhlasovou dramaturgií básně odvyšil *Hlas Ameriky*); v roce 1991 vyšla Brouskova sbírka i v Čechách, ale bez oddílu parodií *Domovský list* z důvodu plánovaného samostatného vydání, k němuž nakonec nedošlo. Autorem zrevidovaný text *Zpěvu míru nové doby* otiskly *Literární noviny* v roce 1993; na žádost redaktorů připsal Antonín Brousek k 54 strofám doslova na počkání ještě jednu strofu reagující na aktuální politickou situaci (*Od kostelíčka s nízkou vížkou...*). K verši „*Vás, Koldere a Jodasi*“ vracíme zpět poznámku, kterou sice Antonín Brousek pro vydání v *Literárních novinách* vypustil, ale která je sama o sobě parodická.

Zpěv míru nové doby

Aby žena, dítě i muž
žili věčně jak Metuzalém,
aby byl pro ně život bálem,
kde na počest jim hrají tuš,
zpívám zpěv míru.

Aby jak blizna s pestíkem,
pozlacení slunečním pylem,
se Hynek, Jarmila a Vilém
objali s Ankou, s Toníkem,
zpívám zpěv míru.

V rytmu havířské kutálky,
roztočení jak kola Příští,
šťastni jak ryby na trdlišti,
aby se nesli do dálky,
zpívám zpěv míru.

Aby pak v svitu denice
padli jak rosa do osení,
plodíce nová pokolení,
družstevníky a dělnice,
zpívám zpěv míru.

23 BROUSEK, Antonín. O poezii českého stalinismu bez pověr a iluzí. In: Týž (ed.). *Podivuhodný kouzelníci: čítanka českého stalinismu v řeči vázané z let 1945–55*. London: Rozmluvy, 1987, s. 253.

24 BROUSEK, Antonín. *Nesmuteční hrana za V. N.* In: PŘIBÁŇ, Michal (ed.). *Z dějin českého myšlení o literatuře 3 (1958–1969). Antologie k Dějinám české literatury 1945–1990*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2003, s. 258, 260. Dokumenty; sv. 3.

Aby jak alej stromová
zazelenal se člověk hrdý,
aby sál z prsu Řípu strdí
a sladké mléko domova,
zpívám zpěv míru.

Aby se dlouhý lidský věk
nezdál být houštinatým lesem,
jímž klopýtal bys, štvaný děsem,
kol atomových prašivek,
zpívám zpěv míru.

Pod souhvězdími bezinek
děti s blankytným míčem aby
nelekaly se ježibaby,
skřetů, zlých víl a jezinek,
zpívám zpěv míru.

Aby za ploty dětských hřišť
matky pod vlajkoslávou plínek
nešítily se mandelínek
krvácejících z bramboříšť,
zpívám zpěv míru.

Aby otcové v bufetu
žalem se zpíjející na mol,
vychutnávali koncert h moll
a vzdušné kouzlo baletu,
zpívám zpěv míru.

Aby o Štědrém večeru
nebo večer před svatým Janem,
vyšel si malíř se stojanem
pokloniti se pleněru,
zpívám zpěv míru.

Aby již nikdy Macbeti
neukájeli krví choutky,
aby Obrazcovovy loutky
jukaly z kulis na děti,
zpívám zpěv míru.

Aby náš sjednocený tisk
rozkřídil stránky své jak vážky,
aby již nepáchl jak splašky
a osvěžil jak vodotrysk,
zpívám zpěv míru.

Aby i plachty našich kin
se novým větrem směle vzduly
a řekou zapomnění pluli
Lassie, Tarzan, Rin-Tin-Tin,
zpívám zpěv míru.

Aby již básník nezpíval
pro uhrovité masturbanty,
estéty přejedené Kanty,
Hegely, Sartry a tak dál,
zpívám zpěv míru.

Aby v zahradě, vonící
slunečním medem, bání vosí,
rozezpívali se jak kosi
ti čeští filharmonici,
zpívám zpěv míru.

Za všechny, kteří ztráceli
své hlasy v buržoazních urnách,
za čela zkrvavělá, vzpurná,
která uvrhli do cely,
zpívám zpěv míru.

Za děvečky a pacholky,
za bezzemky a za podruhy
vezoucí pod pavézou duhy
dnes fůru dětí do školky,
zpívám zpěv míru.

I za obecní pastoušku,
z níž strhli jsme plesnivé došky,
za nebožtíky, za nebožky,
za štěstí stařen, dědoušků,
zpívám zpěv míru.

Za dělnice a dělníky,
za mistry práce, za předáky,
když míhají se nad svěráky
jak ještěrky jich pilníky,
zpívám zpěv míru.

Za rybu, zvanou tatraplán,
která již lidi nepožirá,
která dnes vozí inženýra
hýčkajícího v loktech plán,
zpívám zpěv míru.

Za pohoří čar, za grafy,
za blesk, před kterým prchá mlha,
za křivku úspěchů, jež šplhá
ke slunci jak krk žirafy,
zpívám zpěv míru.

Za sněhobílé primáře
vraždicí nádor, který bují,
když rubín srdce přesazují
něžnými prsty sadaře,
zpívám zpěv míru.

Za prvňáčkovu šťastnou tvář,
za učitele vsutku třídní,
kteří jak Komenský jsou vlídní
a moudří jako slabikář,
zpívám zpěv míru.

Za jarní mízu, pupence,
za ozón, jehož jsi se nadých,
za PO, Leninský svaz mladých,
za všechny novorozence,
zpívám zpěv míru.

Aby již nikdy Nixoni
a pistolníci z Pentagonu
se nehnali kol našich domů
jako préríjní bizoni,
zpívám zpěv míru.

Aby již nikdy Číňané,
zrádčí a žlutí jako Jang-ce,
nepřepadali naše brance,
kdykoli se jim zamane,
zpívám zpěv míru.

Ať masožravé květy min
změní se v hvězdné ohňostroje,
aby se šiky rýže z boje
vrátily s jménem Ho Či Min,
zpívám zpěv míru.

Aby již nikdy na jaře
tvůj syn, tvá důvěřivá dcera
nešli za hlasem Goldstückerera
jak za písťalou krysaře,
zpívám zpěv míru.

Aby již nikdy Šavlové
přes noc se neměnili v Pavly,
v Semilech, Šumperku či v Davli,
v Liberci, v Hradci Králové,
zpívám zpěv míru.

Aby již nikdy Kohouti
neburcovali, že prý hoří,
aby ti, kteří zítřek tvoří,
žili šťastně jak na pouti,
zpívám zpěv míru.

Aby již nikdy Pelikán
nedrásal perem svým hrud' lidu,
za Tebe, za dělnickou třídu,
jejíž síla je veliká,
zpívám zpěv míru.

Aby už Dubček neronil
slzy jak stará děvka z baru,
aby provždy Pražskému jaru
vládli Smetana, Dvořák, Tyl,
zpívám zpěv míru.

Aby milice z Kolbenky
pevněji stiskly svoji pažbu
a rozechvěly pražskou dlažbu
jak zvon, jak ňadro milenky,
zpívám zpěv míru.

Bude-li jako letní stoh
vesnička má se chystat vzplanout,
aby zas přes Tatry a Hanou
přilétl z bylin sám pták Noh,
zpívám zpěv míru.

Až Praha jak splašený brav
zas spálenišťem bude klusat,
aby se v sedlo Gustáv Husák
vyhoup jak domptér, bez obav,
zpívám zpěv míru.

Zpívám zpěv míru. Volám Vás,
ponocující v politbyru:
Soudruzi, slyšíte mou lyru?
Je prostá: kladivo, srp, klas,
zpívám zpěv míru.

Volám temeno, zaváté
stříbrem jak himalájské výšky,
volám Vás, pokrevenče Žižky,
Svobodo, socho s palcátem,
zpívám zpěv míru.

Za všechny, kdo milují mír,
volám jméno, sladké jak hruška,
jméno praslovanského bůžka,
líbezná jméno Lubomír,
zpívám zpěv míru.

Pro nastříhaná oblaka,
spíchnutá horkou jehlou deště,
volám i Vás, Vás volám ještě,
volám Vasila Biľaka,
zpívám zpěv míru.

Za vás, předáci v porubě,
volám, když vaše družná parta
v kantýně čeká na Lenárta
ušlého důlní záhubě,
zpívám zpěv míru.

Vás, Koldere a Jodasi,²⁵
jichž rakve poutá jako kotva
k našemu proudu soudruh Gottwald,
hluboko jak tón od basy,
zpívám zpěv míru.

Volám Vás, Brandte, Brežněve,
volám vás, všechny mírotvorce
debatující při machorce
na Krymu, v Bonnu, v Ženevě,
zpívám zpěv míru.

I Vás, soudruhu Honeckře,
Berlínskou zeď, korunu míru,
prsten, jenž objal naši víru
a její základ podepřel,
zpívám zpěv míru.

Volám Vás, snědou Indiru,
i jitřenku na Vašem čele,
jež léká naše nepřátele
jak bájný tygr z papíru,
zpívám zpěv míru.

Vás, Robinsone, Fideli –
ne, Kuba dávno není třtina!
Svobodo, vyzváním k tvým křtinám,
vyzváním jako v neděli! –
zpívám zpěv míru.

Vás volám, sfingo, Sadate,
když nad náhonem Asuánu
vidíte v slunci sněžit manu,
oázy s čerstvým salátem,
zpívám zpěv míru.

Ve jménu dávné otčiny
volám Vás, Jásir Arafate!
Pro vše, co je nám dosud svaté,
uneste všechny zlosyny! –
zpívám zpěv míru.

Aby již Moše Dajani
jak Kyklopové od Homéra
nehnali v Trojském koni šera
do boje svoje krajany,
zpívám zpěv míru.

Pro vše, co září jako měď,
pro vše, co je nám dodnes milé,
i Vás, Allende, volám, Chile,
s heslem: buď nikdy, nebo teď! –
zpívám zpěv míru.

Volám Vás touto polnicí,
Angelo, černá holubice,
neohrožená jako lvice
a krásná jako horníci,
zpívám zpěv míru.

Volám vás, černé vzpěrače,
vás, dokaři Spojených států,
vás, rudí štvanci rezervátů,
vás, uvězněné apače,
k mé dýmce míru.

Světě, který máš namále,
vás volám, lidé dobré vůle –
Bděte! Hraje se první půle
osudového finále
o pohár míru.

25 *Laskavé soudružky z ČTK mi právě zatelefonovaly, aby mě upozornily, že s. Jodas dosud nezemřel. Měl jsem na mysli přirozeně s. Famíru. Avšak rým – ta rozbuška zítřků – umožňuje básníkovi zhlédnout i daleko v budoucnost. V. N. (citováno podle ŠPIRIT, Michael. Ediční poznámka. In: *Revolver Revue*. 2001, č. 47, s. 32).*

Za rubašky a válenky,
za kolchozníka v novém autu
a za přistání kosmonautů
měkčí než náruč milenky,
zpívám zpěv míru.

Ať čirých studní travička,
Svobodná Evropa, si zuří,
dál bude hlásný na cimbuří
zpívat svou jako rušička,
zpívat zpěv míru.

Od kostelíčka s nízkou vížkou,
po kratší historické pauze,
volám i vás, Havla a Klause,
mávaje kupónovou knížkou,
zpívám zpěv míru.

BROUSEK, Antonín. Zpěv míru nové doby. *Literární noviny*. 1993, roč. 4, č. 35, s. 8–9.

František Průša

V měsíční příloze LUK (Literatura – umění – kritika) týdeníku *Tvorba* z ledna 1976 publikoval František Průša soubor parodií s názvem *Pozor, zákruta, může být krutá*, které byly – jak zněl podtitul – *věnované motoristům*. Vedle parodií na verše Františka Halase, Jiřího Suchého, Karla Havlíčka Borovského, Miroslava Floriana a Karla Tomana četli motoristé i pěší rovněž parodii na Nezvalovy verše ze šestého zpěvu *Podivuhodného kouzelníka* (1922).

Podivuhodný kouzelník na motocyklu

Vítězslav Nezval

Hle, to byl pravý kouzelník,
jenž takto cestoval.
První cesta končí,
druhá vede dál.
Jedna vede do Grónska,
druhá do Šamíkovíc.
Třetí cesta
je jak sasanka
japonská.

PRŮŠA, František. Pozor, zákruta, může být krutá. *Tvorba*. 1976, č. 2, s. XVI (příloha LUK).

Jan Smolka

Masokombinát Kostelecké uzeniny vyhlásil na listopad 2016 veřejnou básnickou soutěž *Cti jazyk svůj*. Do soutěže mohly být zařazeny pouze texty obsahující klíčová slova *poctivý, párek a Kostelec*. „Kvalita“ soutěžních básní uveřejněných na webových stránkách Kosteleckých uzenin podnítila novináře, scenáristu a kreativního producenta České televize Tomáše Baldýnského k vypsání vlastní soutěže: během jednoho dne nashromáždil desítky satirických a parodických básní, z nichž 26 vybral a sestavil v útlou sbírku s názvem *A vlci vyli divnou věc: Poctivý, párek, Kostelec* vydanou už v polovině prosince 2016. Do sbírky Baldýnský zařadil i Smolkovu parodii Nezvalovy skladby *Zpěv míru* (1950).

Zpěv párku

Aby ti párek z Kostelce,
poctivý jako svěží panna,
chutný jak navečer, tak zrána,
padl jak střevíc Popelce,
zpívám zpěv párku.

Aby se chutný separát
rozvoněl všude domovinou
– a večěři už nikdy jinou! –
a měl ho každý Pepa rád,
zpívám zpěv párku.

Aby se párek s hořčicí
ať s kremžskou, nebo s plnotučnou,
s mlaskání hudbou libozvučnou
stal navždy naší tradicí,
zpívám zpěv párku.

SMOLKA, Jan. Zpěv párku. BALDÝNSKÝ, Tomáš (ed.). *A vlci vyli divnou věc: Poctivý, párek, Kostelec*. Praha: Agrozpěv, 2016, s. 16.

Lukáš Pavlásek (*1978)

Herec, scenárista, spisovatel, standupový komik. Ve vystoupeních a rozhovorech se často vyznává ze svého kladného vztahu k Nezvalově poezii.

Od září 2016 do dubna 2017 uváděl na portále *Aktuálně.tv* vlastní krátký zábavný pořad *Pavlásek TV*, v němž komickým způsobem komentoval události z uplynulých čtrnácti dní. V listopadovém díle *Pavlásek TV* přednesl báseň *Pozdrav panu prezidentovi* napsanou v *pozdním nezvalovském stylu* a „oslavující“ prezidenta Miloše Zemana. Vítězslav Nezval zvláště po únoru 1948 příležitostnými básněmi oslavoval soudobé vládní představitele včetně prvního dělnického prezidenta Klementa Gottwalda; právě Nezvalův chvalozpěv *K narozeninám presidenta Klementa Gottwalda* ze sb. *Veliký orloj* (1949) Pavlásek ve své básni napodobuje.

Pozdrav panu prezidentovi

Pro Miloše Zemana z knihy Zpěv přesmíru

Přišel jsi k nám přímo z lidu
z hlubin Prognostického ústavu
Poznal jsi hlad i lidskou bídu
a po svém učil ses číst ústavu

Přišel jsi z prosté krásné Vysočiny
jak bájný rek jak Země spasitel
Nemluví slova mluví činy!
Na Pražském hradě bydlí učitel

Bodrý jak Kléma moudrý jak Zápotocký
když nesli rudou vlajku pokroku
A je to hezký je to tak hezký
že chceš jim teď stát po boku!

Jsi svého lidu služebníček
jsi světlo v lůně temnoty
Sklonil ses nad svůj popelníček
a korunovační klenoty

O hůlce chodíš po nádvoří
jak křižník co vjel do bouří
a bouře staré časy zboří
Ty s požitkem si zakouříš

Jak Kléma piješ ruskou vodku
udává tvému tělu chod
Tam v Moskvě mají tvoji svodku
My jdeme s tebou na Východ!

PAVLÁSEK, Lukáš. Zeman si zaslouží oslavné básně za to, co dělá pro republiku. Online, Pavlásek TV. 1. 11. 2016. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/lukas-pavlesek-tv/pavlesek-tv-zeman-si-zaslouzi-oslavne-basne-za-to-co-dela-pr-r~2fea2884a01f11e6a16a0025900fea04>.

Vítězslav Nezval parodovaný.

Sestavil Alsen Hanson.

Vytvořeno pro internetové stránky <http://vitezslavnezval.cz/>.

Datum vydání: 31. 1. 2018

Aktualizováno: 28. 3. 2020

Tento dokument podléhá licenci Creative Commons.
Uveďte autora - Nevyužívejte dílo komerčně - Zachovejte licenci
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/cz/>